

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Erin Agić

Konceptualizacija krivde v političnem diskurzu

Magistrsko delo

Ljubljana, 2017

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Erin Agić

Mentor: izr. prof. dr. Andrej Lukšič

Konceptualizacija krivde v političnem diskurzu

Magistrsko delo

Ljubljana, 2017

Povzetek

Konceptualizacija krivde v političnem diskurzu

V magistrskem delu je predstavljena analiza obstoječe teorije o vedenjskem vzorcu izogibanja krivdi (BAB – *Blame Avoidance Behavior*). Teorija BAB je teorija, ki proučuje igro krivde v političnih sistemih, javnopolitičnih omrežjih in političnem diskurzu. V delu je obravnavana teorija o politiki krivde in igri krivde med političnimi odločevalci ter teorijo političnega diskurza. Skozi »krivdno igro« so proučene strategije izogibanja krivdi, kot so »iskanje grešnega kozla«, prelaganje krivde, izmikanje krivdi itd. Skozi politični diskurz pa je opisana točka opazovanja krivdne igre. V magistrskem delu se poskuša postaviti okvir za nadaljnje uporabniške raziskave na tem področju. Predstavljen je teoretični koncept oziroma raziskovalni načrt, ki raziskovalcem in strokovnjakom omogoči razkrivanje vedenja političnega izogibanja krivde ter razkrivanje politične in kazenske odgovornosti političnih odločevalcev in izvajalcev javnih politik. Teorija ima omejitve: ko jo uporabimo v empiričnih raziskavah, imamo težavo pri naboru verodostojnih virov informacij, ker se opiramo predvsem na medijsko analizo. Zato poskušamo vključiti več dejavnikov in zanemarimo vpliv medijev.

Ključne besede: teorija BAB, krivdna igra, izogibanje krivdi, politični jezik, DHA.

Abstract

Conceptualization of blame game in political discourse

Master's thesis presents an analysis of the existing theories about the behavior patterns of blame avoidance (BAB - Blame Avoidance Behavior). BAB theory is a theory that examines the blame game in political systems, public policy networks and government offices. The work deals with the theory of the politics of blame game and blame among political decision-makers. Through the "blame game" work examines the blame avoidance strategies, such as "search of scape-goat", shifting blame, blame avoidance...

The work is trying to establish a framework for future research in this field. The thesis presents a theoretical concept and research plan, which leads researchers and experts to disclosure of blame avoiding behavior and disclosure of political and criminal liability of decision-makers and providers of public policies. The theory has limitations when it is used in empirical research; we have a problem with a panel of credible sources of information, because we mainly rely on media analysis. Accordingly, we try to include more factors and we put media aside.

Key words: theory BAB, blame game, blame avoidance, political language, DHA.

SEZNAM KRATIC

ABA – prelaganje pričakovane krivde

ACI – v akterje osredotočen institucionalizem

AD – dimenzija agencije

BA – dejavnost prelaganja krivde

BAB – politika izogibanja krivde

BE – izražanje krivde

DHA – diskurzno-historični pristop

HIP – avstralski program izolacij domov med mandatom Kevina Rudda (2007–2010)

PL – zaznana izguba

PR- politični odgovor

RBA – reaktivno prelaganje krivde

S – opaznost zadev

Kazalo

1	Predmet raziskovanja	6
1.1	Relevantnost raziskovanja	8
1.2	Cilji raziskovanja	9
1.3	Pomen dela.....	9
1.4	Teza.....	9
1.5	Opredelevanje pojmov	10
1.6	Struktura magistrskega dela.....	10
1.7	Uporabljena metodologija	11
1.8	Predpostavke in omejitve raziskave.....	11
2	Politični diskurz (tekst in kontekst).....	12
2.1	Deset načel koncepta DHA.....	15
2.2	Tri dimenzije DHA.....	16
2.3	Pomožna vprašanja DHA	16
2.4	Pet modelov diskurzivnih strategij	16
2.5	Osem korakov koncepta raziskave DHA.....	17
2.6	Argumentacija	18
2.7	Politični diskurz.....	18
2.8	Umestitev raziskovalnega koncepta DHA v raziskovanje BAB	19
3	Politika izogibanja krivdi	21
3.1	Trije primanjkljaji raziskav o teoriji BAB	22
3.2	Okvirji za analizo BAB	25
3.3	Institucionalni kontekst	27
3.4	Neinstitucionalni kontekst	28
3.5	Mediji/informativni dejavniki	30
3.6	Časovni dejavniki	32
4	Akterji.....	32
4.1	Konstelacije akterjev.....	36
4.2	Interakcije med akterji.....	37
4.3	BAB v javnopolitičnih omrežjih	39
5	Politika krivde.....	40
5.1	Krivda v državi agentov	42
5.2	Lastnosti omrežja in prelaganje krivde	43
5.3	Vloga zunanjega ugleda omrežja.....	45
5.4	Strategije BAB	48
5.5	Krivda v političnem prostoru	49
5.6	Štiri zasnove prelaganja krivde	55

5.7	Motivacija prelaganja krivde.....	55
5.8	Postavljanje vrednosti cone »krivda–krivda«	56
5.9	Ko pridejo na vrsto pridevniki: pričakovano in reaktivno prelaganje krivde	58
5.10	Dejavnosti prelaganja krivde	62
6	Dejavnost BAB, ki je usmerjena v PL.....	63
6.1	Dejavnost BA, ki je usmerjena v dimenzijo agencije	64
6.2	Dejavnost prelaganja krivde (BA), ki je usmerjena v opazne zadeve.....	66
6.3	Konflikti	67
7	Izid prelaganja krivde	68
8	Kritika raziskovanja.....	69
9	Literatura.....	73

Kazalo slik

Slika 2.1:	Področja političnega delovanja, politični žanri in diskurzne teme.....	13
Slika 2.2:	Interdiskutivna in intertekstualna razmerja med diskurzi, naslovom, žanri in teksti.	14
Slika 2.3:	Diskurzivne strategije.....	16
Slika 3.4:	Analitične kategorije za proučevanje prelaganja krivde	26
Slika 5.5:	Koncept krivdne igre.....	41
Slika 5.6:	Strategije in pristopi za prelaganje krivde	48
Slika 5.7:	Osnovni model krivde	51
Slika 5.8:	PL in popolnoma koherenten AD.....	51
Slika 5.9:	PL in nekoherenten AD.....	53
Slika 5.10:	PL in relativno koherenten AD = relativno učinkovita krivda.....	54
Slika 5.11:	Odnos med razmerjem PG/PL in političnim odzivom	56
Slika 6.12:	Kategorije dejavnosti krivde	67

Kazalo tabel

Tabela 1.1:	Organizacija sociokognitivnega raziskovanja diskurza.....	9
-------------	---	---

1 Predmet raziskovanja

Sociokognitivni pristop v študijah kritičnega diskurza zagovarja multidisciplinarno, trikotno analizo besedila in govora, ki vključuje diskurzivne, kognitivne in socialne komponente.¹ Podrobna analiza kognitivnega vmesnika med diskurzom in družbo ne zagotavlja le metodološke utemeljitve diskurzne strukture, temveč prav tako razlaga, kako je diskurz vključen v reprodukcijo dominacije in odpora v družbi.

Tabela 1.1: Organizacija sociokognitivnega pristopa raziskovanja diskurza

Struktura	Kognitivnost	Družba
Makro	Družbeno razširjeno znanje, ideologije, norme, vrednote	Skupine, organizacije, združbe
Mikro	Osebni mentalni modeli članov družbe	Diskurz članov družbe

Vir: Wodak (2016, 48).

Po opredeljenem političnem diskurzu se bomo posvetili teoriji, ki raziskuje vedenjski vzorec izogibanja krivdi različnih akterjev v ožjem in širšem javnopolitičnem omrežju (*Blame Avoidance Behaviour* – BAB),² ter dano teorijo kritično analizirali in opredelili.

Politika je vselej tudi jezikovna zadeva – jezik je sredstvo politike, v političnem jeziku se zrcali njena vsebina.³ Vse, kar je onkraj tega okvira, je brez imena, se ne more niti poimenovati, je potemtakem neubesedljivo in s tem nepredstavljivo. Izpostaviti je treba

¹ V kritičnih študijah diskurza je pomembna povezava diskurza z družbo, brez upoštevanja osebnih modelov osebnih izkušenj in interpretacij, ki temeljijo na skupnem družbenem znanju, stališčih in ideologiji. Tako je polarizirana in kategorizirana struktura osnovnih ideologij, ki predstavlja značilnosti družbenih odnosov, ki vplivajo na osebne mentalne modele in mnenja, **ki jih končno izraža in reproducira diskurz.**

² Obstoječa literatura o političnemu prelaganju krivde je bogata in raznolika, toda nekoliko sporadična v svoji interesni smeri in pomanjkljiva v skupnih konceptih. Tako se je naš pripravljani teoretični okvir za vrednotenje literature začel z osnovnima vprašanjema, kaj se smatra za prelaganje krivde in kje v političnem procesu je točka, kjer lahko opazujemo krivdno igro.

³ Vsaka oblast se obda z jezikom. Politični jezik je jezik moči. Jezikovna sposobnost ali izurjenost ni le dodeljevala prestiža, jezik je vedno bil najmočnejše orodje v političnih bojih. Politični boji so bili v pravem pomenu besede jezikovne bitke. Jezik je del ideološkega aparata. Z jezikom se burkajo politične emocije. Novorek je v orwellovskem pomenu skrčenje jezika na zoženo izraznost, ki prav gotovo omejuje človekovo zavest, je pa le v tem novoreku pravilnost in edini dopustni ideološki okvir.

še manirizem, s čimer v prvi vrsti mislimo stereotipnost političnega jezika v smislu posnemanja prestižnih vzorcev (Južnič 1989, 280–283). Konformisti pričakujejo korist od svojega vedenja in oblast mora vse to vračunati v svoje postopke.⁴ Laž je starodavno pomagalo politike in preizkušeno orožje politične manipulacije.⁵

Pomembno je razmisliti, kako lahko identificiramo diskurz in postavimo meje diskurza in kako lahko ločimo specifični diskurz od ostalih diskurzov. Če si diskurz predstavljamo kot analitični konstrukt, bo diskurz vedno temeljil na perspektivah diskurznega analitika. Diskurz namreč ni zaprta enota, temveč dinamična semiotična entiteta, ki je odprta do ponovnega tolmačenja in nadaljevanja (poglej razpravo v Wodak 2012b).

Menimo, da je diskurz:

- skupek kontekstno odvisnih semiotičnih praks, ki se nahajajo znotraj specifičnih področij družbenega delovanja,
- družbeno ustaljen in družbeno utemeljen,
- povezan z makrotematiko,
- povezan z argumentacijo o veljavnosti trditev, kot sta resnica in normativna veljavnost, ki vključuje različne socialne akterje z drugačnim pogledom (mnenjem).

Tako v analizo diskurza zajemamo: a) *povezanost makrotematik*, b) *pluralno perspektivnost* in c) *argumentativnost kot konstitutivni element diskurza*.

Weaver (1986) v svojem zelo znanem članku omenja predlog teorije o motivaciji politike, kar je predpogoj za razumevanje pojma BAB.⁶ Glede na to trditev Weaver navaja, da je, ko so visoki neto stroški, zlahka pričakovati, da bo prelaganje krivde kot oblika motivacije

⁴ Konformnost pa ne zagotavlja le pričakovanega otipljivega povračila in zadostitve interesa. Oblast je najmočnejša, ko si pridobi konformnost in nevtralizira nasprotovanje.

⁵ Politik mora biti pozoren, da ne bo neposredno ujet na laži, in mora prav tako paziti na svojo verodostojnost, ker si z njo zagotavlja določeno stalnost v politiki. Pa vendar ima na voljo vsa mogoča sredstva. Oblast mora znati tudi molčati. Politika na različne načine zadržuje informacije, ki bi utegnile zamajati uradno linijo pred javnostjo (Južnič 1989, 273).

⁶ Izhodiščna točka za našo razpravo o dejavnosti BAB sestoji iz del Weaverja (1986, 1988), Arnolda (1990) in Hooda (2002), ki jih pokusimo integrirati v širši teoretični okvir tega prispevka.

v prednosti, saj je verjetnost, da bo *vsaka* stranka, ki izgublja, bolj pripravljena politično odgovarjati kot tista, ki zmaguje (Weaver 1986, 378–9).⁷

Kathleen McGrew (1991) je podala mnenje o Weaverjevem (1986) delu, in sicer da »izogibanje situacije, v kateri lahko nastane krivda, ni vedno mogoče«, politiki pa se lahko znajdejo v situaciji, za katero bodo okrivljeni.

1.1. Relevantnost raziskovanja

Relevantnost dela se kaže v prikazu modela raziskovanja politike izogibanja krivdi in njegovi umestitvi v politologijo. Omenjeni model je umeščen v politični diskurz.⁸

Smoter raziskovanja lahko utemeljimo z obstoječimi empiričnimi raziskavami, in sicer z raziskavo Hinerleitetnerja in Sagerja leta 2015, v kateri teorijo BAB uporabita pri neuspešni izvedbi programa izolacije domov (HIP) v Avstraliji med mandatom Rudda.⁹

Namesto tega HIP prikazuje, da je celotna obravnava kontekstualnih dejavnikov zelo kritična za razumevanje opazovanih BAB, ponuja razlagalni potencial, ki do sedaj ni bil uporabljen v popolnosti za študijo prelaganja krivde, in podčrtuje **potrebo po okvirjih**, ki so odvisni od konteksta.

Kot drugi primer lahko vzamemo vlogo Tonyja Blaira pri izgradnji dvorane Millenium Dome leta 2000, ki pa ni predstavljala politične polomije kot HIP, kjer so se pojavile smrtno žrtve, temveč predstavlja polomijo v finančnem smislu. Milleium Dome predstavlja največji *policy failure* na področju infrastrukture v Veliki Britaniji v zadnjih

⁷ Toda koliko so ljudje bolj občutljivi na izgube kot pa pridobitve? Kakšna je velikost koeficienta izogibanja izgubam?

⁸ Celostna obravnava literature o BAB razkriva tri povezane in splošno priznane primanjkljaje raziskav o prelaganju krivde: neutrnjena osnova znanja, **zanemarjanje kontekstualnih dejavnikov** in nezadostno pridobivanje dognanj, ki so lahko posplošena.

⁹ HIP je predstavnik »kritičnih« primerov, ki se zgodijo najpogosteje (Flyvbjerg 2006, 23) in podajajo primer kritičnih pogledov, ki jih razkrivajo okvirji, ter predstavlja sistematično in celostno prav našega pristopa. HIP kot večja politična polomija, ki je odgovorna za tragično izgubo življenja, predstavlja še posebej poglobljen primer, ki vsebuje vse poglede na tipičen primer BAB, glede na to, katera obstoječa raziskava prelaganja krivde ne bi imela težav pri obrazložitvi posledic dogodkov.

dvajsetih letih.

Teorijo BAB lahko uporabimo za razkrivanje političnega vedenja takratnega premiera Velike Britanije, v okviru katerega je z različnimi strategijami izogibanja krivdi dosegel svoj politični cilj, saj je ostal na položaju premiera Velike Britanije.

Teorija BAB je uporabna pri analizah politik, ki proučujejo vedenjske vzorce izogibanja krivdi, kar lahko razberemo iz zgornjih primerov.

1.2. Cilj raziskovanja

Cilj je raziskati model raziskovanja krivde v političnem prostoru skozi teorijo vedenjskega vzorca raziskovanja krivde (BAB) in s pomočjo DHA (*discourse-historical approach*)¹⁰ kritično umestiti teorijo BAB v politični diskurz.

1.3. Pomen dela

Skozi kritično analizo diskurza lahko utemeljimo teorijo BAB, s katero se lahko proučuje politična odgovornost in znanstveno utemelji krivda v političnem prostoru. Teoretični okvir BAB, ki ga poskušamo v magistrskem delu proučiti, predstavlja oporno točko v raziskovanju, odkrivanju in dokazovanju krivde odgovornih za spodlele projekte in slabo izvajanje javnih politik.

1.4. Teza

V magistrskem delu preverjamo naslednjo tezo:

»Teorija BAB je primeren teoretični koncept za proučevanje izogibanja politični krivdi in politični odgovornosti.«

Zanima nas tudi, ali je možno postaviti teoretični okvir, ki bi lahko bil primeren za nadaljnje raziskave. Opredeliti želimo javnopolitično omrežje, postaviti konstelacijo akterjev in vzpostaviti tako imenovani model *blame game*, ki bi lahko služil kot model v raziskavah razkrivanja politične odgovornosti.

¹⁰ Pristop, s katerim raziskujemo večplastne fenomene v naših družbah.

Koncept izogibanja krivdi v magistrskem delu predstavimo in ga poskušamo umestiti v politični diskurz.

1.5. Opredelitev pojmov

Vedenjski vzorec prelaganja krivde (BAB) pri javnih uslužbencih je zahteven pojav. BAB je splošno določen kot vrsta dejavnosti za zaščito integritete s strani politikov in birokratov, ki so soočeni z (prihodnjimi) obtožbami, ni pa opredeljen kot dosledno in jasno določen izraz.

V pogosto razdvojenem političnem vzdušju lahko to ne le »ustvari cinizem in ostudnost s strani volivcev«, temveč tudi programsko mrtvo točko (Weaver 2013, 2).¹¹

Tako v analizo diskurza zajemamo: a) povezanost makrotematik, b) pluralno perspektivnost in c) argumentativnost kot konstitutivni element diskurza.

1.6. Struktura magistrskega dela

V magistrskem delu s pomočjo prejšnjih raziskav o BAB obravnavamo teoretični koncept vedenjskega vzorca izogibanja krivdi. V prvem delu je opisan DHA, s katerim poskušamo teorijo BAB umestiti v politični diskurz skozi področja političnega delovanja, politične žanre in diskurzne teme.

V drugem delu so predstavljeni primanjkljaji analiz (prejšnjih teoretičnih okvirjev) na področju raziskovanja izogibanja krivdi. Nato so postavljeni osnovni model in okvirji za analizo BAB. Izhajajoč iz tega okvirja je sestavljen institucionalni in neinstitucionalni kontekst. Opredeljena je vloga medijev in časovnih dejavnikov, da bi utemeljili in razložili okvir za analizo vedenja izogibanja krivdi. Razdelana je konstelacija akterjev in opisana interakcija med njimi.

¹¹ Rezultati analiz BAB ustvarjajo uvodne okvirje za sistematično vrednotenje različnih primerov BAB v primernem kontekstu. Namen okvirjev je ustvarjanje sistematične analize več primerov BAB (cross-case), ki so odvisni od konteksta in posledično pripomorejo k več splošnim dognanjem o vplivu BAB na pomembna področja v političnem procesu in splošnem delovanju političnih sistemov (Weaver 2013, 2).

Vedenjski vzorec prelaganja krivde je tudi s prejšnjimi teoretskimi umestitvami proučen skozi javnopolitično omrežje. Opredeljene so politika krivde in njene lastnosti ter njena vloga v političnem prostoru. V zaključnem delu magistrskega dela je teorija BAB umeščena v politični diskurz skozi politični jezik (pričakovano in reaktivno prelaganje krivde).

1.7. Uporabljena metodologija

V magistrskem delu je kot glavna metoda uporabljena **analiza primarnih in sekundarnih virov**. Magistrsko delo je teoretičnega tipa, ker analiziramo in kritično obravnavamo obstoječo literaturo s področja BAB. Analiziramo tudi teoretični model, ki bo uporaben za nadaljnje raziskave.

V magistrskem delu so uporabljene različne metode in tehnike: formalni viri, analiza že obstoječih uporabniških analiz na področju proučevanja vedenjskega vzorca izogibanja krivdi, analiza že izvedenih študij in raziskav, analiza internih gradiv in dokumentov, analiza internetnih virov iz člankov tiskanih medijev ter postavljanje okvirja za nadaljnje uporabniške in teoretične raziskave. Opisan je DHA, s katerim raziskujemo večplastne fenomene v naših družbah. Namen dela je ovrednotiti koncept ter ugotoviti njegove pozitivne in negativne lastnosti.

1.8. Predpostavke in omejitve raziskave

Magistrsko delo ne predstavlja tipične raziskave, kjer so teoretična izhodišča (okvirji) analizirana s pomočjo empiričnega dela, ker bi ta način omejili možnost vzpostavitve teoretičnega koncepta. Gre za izrecno teoretsko magistrsko delo, katerega cilj ni preverjanje obstoječega koncepta, temveč vzpostavitev popolnoma novega teoretičnega koncepta (načina) za odkrivanje politične odgovornosti in raziskovanje fenomena vedenjskega vzorca proučevanja krivde s pomočjo političnega diskurza. Nekateri raziskovalci in strokovnjaki bi ta način označili kot omejitev dela, mi pa to vidimo kot prednost, saj bi bilo kakršno koli empirično preverjanje do sedaj neobstoječega koncepta o raziskovanju krivde v političnem diskurzu popolnoma neprimerno.

2 Politični diskurz (tekst in kontekst)

Vprašanje odgovornosti je ključno vprašanje socialnega konstrukta.¹² Študije diskurza so ponudile načine, kako je diskurz povezan z oblikami mišljenja in akcije. Običajno študije diskurza ne opisujejo specifičnih akcij. Model DHA je prav poseben, saj opisuje točno določene politične akcije ter jih nadgradi s strategijami in načini.

DHA je pristop, s katerim raziskujemo večplastne fenomene v naših družbah.¹³

Menimo, da je diskurz:

- skupek kontekstno odvisnih semiotičnih praks, ki so znotraj specifičnih področij družbenega delovanja,
- družbeno ustaljen in družbeno utemeljen,
- povezan z makrotematiko,
- povezan z argumentacijo o veljavnosti trditev, kot sta resnica in normativna veljavnost, ki vključuje različne socialne akterje z drugačnim pogledom (mnenjem).

Wodak (2012b) razlikuje med tekstom in diskurzom: teksti so deli diskurza. Sčasoma postanejo govorjeni zakoni sprejemljivi in tako premostijo dve razširjeni govorni situaciji: situacijo govorne produkcije in situacijo govorne recepcije. Z drugimi besedami: teksti morajo biti vizualirani, pisni ali ustni – objektivna dejanja lingvistike (Ehlich 1983 v Wodak (2012b)).

Tekste je mogoče dodeliti žanrom.¹⁴

¹² Na primer finančno krizo (2008) lahko povežemo s socialnim fenomenom *izven diskurza*, kar pomeni, kako javnost razume in ukrepa zoper situacije.

¹³ To pomeni, da študija (oralnega, pisnega, vizualnega) jezika uporablja samo enega izmed mnogih vidikov celotnega dojetja. Zato so naše raziskave interdisciplinarne. Poleg tega, da bi *analizirali, razumeli in razložili* kompleksnost predmetov v analizi, menimo, da je veliko različnih in dostopnih virov podatkov (vedno odvisno od zunanjih omejitev, perspektiv), in sledimo načelu *triangulacije*, kar pomeni celo vrsto empiričnih opazovanj, teorij iz različnih disciplin in metod, pa tudi informacij o ozadju (glej npr. Heer in drugi 2008; Wodak 2011b, 2015b; Wodak in drugi 2009).

¹⁴ Žanr lahko opredelimo kot družbeno konvencionaliziran tip in vzorec komuniciranja, ki izpolnjuje poseben družbeni

DHA med drugim proučuje *intertekstualne* in *interdiskurzivne* relacije med izgovori, besedili, žanri in diskurzi ter tudi zunajjezikovnimi sociološkimi spremenljivkami, zgodovino institucije ali organizacije in situacijskimi okvirji. Med osredotočanjem na vsa razmerja lahko raziščemo, kako se diskurzi, žanri in teksti spreminjajo v razmerju do družbenopolitičnih sprememb.

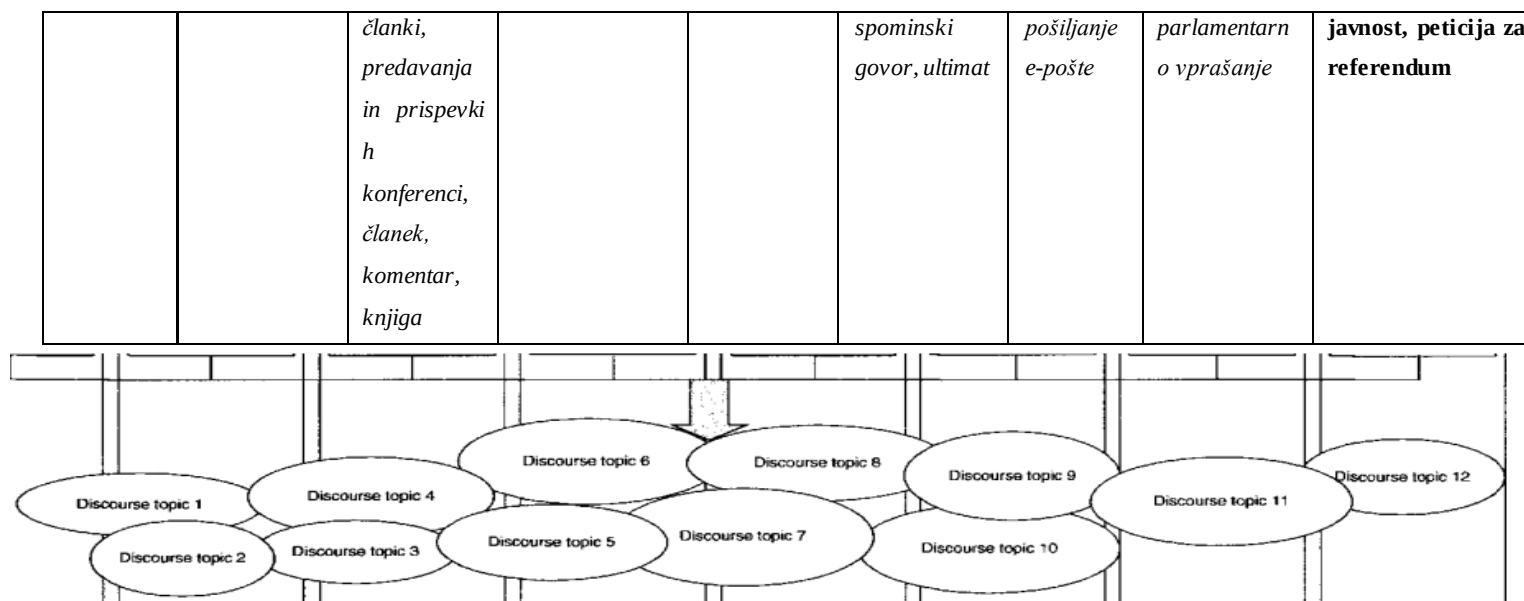
- *Tentertekstualnost*: teksti so povezani z drugimi teksti, tako v preteklosti kot v sedanjosti.
- *Tenterdiskurzivnost*: to pomeni, da so diskurzi povezani med seboj v različnih točkah.
- *Področje akcije* označuje segment družbene realnosti, ki predstavlja (delni) okvir diskurza.

V naslednji shemi so predstavljene povezave med področji delovanja, žanri in makrotematikami v areni **politične akcije**:

Slika 2.1: Področja političnega delovanja, politični žanri in diskurzne teme

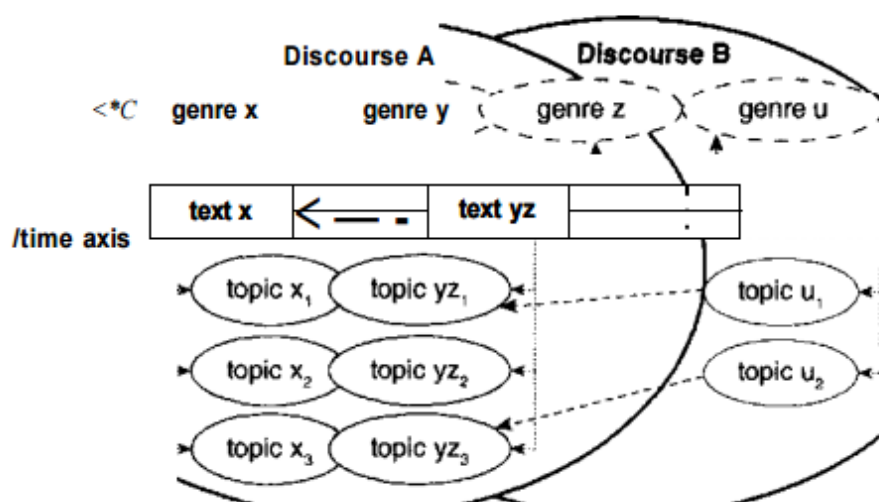
Politična akcija	<i>Zakonodajni postopek</i>	<i>Oblikovanje javnih stališč, mnenj in volje</i>	<i>Strankarsko oblikovanje stališč, mnenj/volje</i>	<i>Znotrajstran karsko oblikovanje stališč, mnenj/volje</i>	<i>Organizacija internacional nih državnih odnosov</i>	<i>Politično oglaševanje</i>	<i>Politični odločevalci in administracija</i>	<i>Politični nadzor (najpomembnejša politična akcija za proučevanje procesa BAB)</i>
Politični (pod) žanri	zakon, sprememba zakona, parlamentarni govor in prispevek poslancev, ministrski govor, uredba, priporočilo, recept, smernice	sporočilo za javnost, konferenca za javnost, intervju, video soočenja, govor predsednika in predstavnik ov vlade, govori v medijih,	strankarski program, izjava, govor, konvencije stranke, srečanje stranke, izjava stališča stranke, jubilejni govor stranke	koalicijska pogajanja, koalicijski program, pogodba, sporazum, govori v medstrankarskih usklajevanjih, spominski govori	govor med srečanjem dveh držav, govor med vrhom mednacionalnih organizacij, vojni govor, vojna deklaracija, sovražni govor, govor miru,	volilni program, volilni slogan, volilni govor, volilna brošura, napoved, poster, filter, neposredni o	odločitev (odobritev ali zavrnitev), kanclerjev govor, ministrski govor, imenovanje, sindikat, naslovi, parlamentarni o vprašanje, parlamentarni odgovor na	izjava opozicijske stranke, parlamentarno vprašanje, govor predsednika vlade, protestni govor, »heckling«, spominski govor (še posebej v primeru poudarjanja obtoževalnega govora), volilni govor, sporočilo za

namen v določenem družbenem kontekstu.

Vir: Reisigl (2007, 34–5)

Slika 2.2: Interdiskutivna in intertekstualna razmerja med diskurzi, naslovom, žanri in teksti

Vir: Reisigl (2007, 34)

Slika 2.2 je ilustracija diskurza masovnih medijev v primeru globalnega segrevanja v digitalnem tabloidu *Daily Star* z naslovom KONEC SVETA (objavljeno 8. avgusta 2014). Ta tekst (= tekst yz) se nanaša tako na diskurz o globalnem segrevanju (= diskurz A) kot na apokaliptični diskurz o koncu sveta (= diskurz B).¹⁵

¹⁵ Vključi senzacionalistično spletno poročilo (= žanr y) in apokaliptični strah vsebujoči tekst (= žanr z), specifični *tweet* klimatologa Jasona Boxa (text x) – objavljeni *tweet* je kratko sporočilo mikrobiologa (= žanr x). Ta specifični *tweet* je bil objavljen 29. julija 2014 in se nanaša na diskurz o globalnem segrevanju (=

Specifični pristop je utemeljen na **konceptu konteksta s štirimi dimenzijami**:

1. neposredno, jezikovno ali tekstovno notranje sobesedilo in sodiskurz,
2. intertekstualni in interdisciplinarni odnosi med izjavami, besedili, žanri in diskurzi,
3. socialne spremenljivke in institucionalni okvirji posebnega »konteksta razmer«,
4. širši sociopolitični in zgodovinski kontekst, ki ima vgrajene diskurzivne prakse in povezave.

Pri konceptu DHA se v rekurzivni smeri usmerimo v vse štiri dimenzije konteksta (Wodak 2007, 2011b).

2.1. Deset načel koncepta DHA

1. Pristop je interdisciplinaren, kar pomeni, da vključuje teorijo, metode, metodologijo, raziskovalno prakso in uporabniško raziskavo.
2. Pristop je problemsko naravnan.
3. Uporabljene so različne metode in tehnike, katerih integracija vodi do primerne razumevanja in razlaganja predmeta raziskovanja.
4. Raziskave vključujejo terensko delo in etnografijo (študijo od znotraj), če so te potrebne za temeljito analizo in teorijo raziskovalnega predmeta.
5. Raziskave nujno potekajo rekurzivno med teorijo in empirično analizo podatkov.
6. Proučujemo odnose med številnim žanri in javnim prostorom ter prav tako med intertekstualnimi in interdisciplinarnimi odnosi.
7. Zgodovinski kontekst je upoštevan, ko interpretiramo tekste in diskurze.
8. Kategorije in metode niso okvirno postavljene, biti morajo elaborirane za vsako analizo posebej, nanašajoč se na specifični problem, ki ga raziskujemo.
9. »Velike teorije« pogosto služijo kot temelj. V specifičnih analizah »srednje teorije« ponujajo boljši teoretični okvir.

diskurz A). Tekst z in tekst yz se nanašata na posledice globalnega segrevanja ter odgovori ostalih uporabnikov *Twitterja* na tekst yz (24 objav s strani 3 komentatorjev, ki opisujejo konec sveta) predstavljajo tekst u, ki s svojo objavo 8. avgusta 2014 pripada diskurzu o koncu sveta (= diskurz B). Tekst yz in tekst u se med drugim nanašata na naslov o uničenju sveta (Reisigl 2007, 34–5).

10. Prikaz rezultatov je pomemben cilj. Rezultati morajo biti na voljo in potrjeni s strani strokovnjakov ter morajo biti ponujeni javnosti.

2.2. Tri dimenzije DHA

Koncept DHA je tridimenzionalen: 1) identifikacija specifične vsebine ali teme ali specifičnega diskurza, 2) proučevanje diskurzivne strategije ter 3) proučevanje jezikovnih sredstev in kontekstno odvisnih jezikovnih realizacij.

2.3. Pomožna vprašanja DHA

Ko uporabljamo koncept DHA skozi zgoraj našteje dimenzije, se pojavijo naslednja vprašanja:

1. Kako so osebe, objekti, dogodki, procesi in akcije poimenovani in lingvistično povezani?
2. Katere kategorije, področja in lastnosti so pripisane socialnim akterjem, predmetom, pojavom in procesom?
3. Kateri argumenti se uporabljajo v zadevnem diskurzu?
4. S katere perspektive se izražajo nominacije, atributi in argumenti?
5. Ali so postavljeni ustrezni izrazi in ali jih je treba okrepiti oziroma ublažiti?

2.4. Pet modelov diskurzivnih strategij

Nanašajoč se na zgoraj navedena vprašanja je izdelanih pet modelov diskurzivnih strategij.

Slika 2.3: Diskurzivne strategije

Strategija	Cilji	Načini
NOMINACIJA	Diskurzivna konstrukcija socialnih akterjev, objektov, fenomenov, dogodkov, procesov in dejavnosti.	Članstvo kategorizacije načina, deiktika, antroponimi itd. Glagoli in samostalniki, ki se uporabljajo za

		označevanje procesov in načinov.
NAPOVED	Diskurzivna kvalifikacija socialnih akterjev, objektov, fenomenov, dogodkov, procesov in dejavnosti (pozitivno ali negativno).	(Stereotipna) vrednotenja negativnih in pozitivnih lastnosti (npr. oblika pridevnikov), aluzije, avokacije, predpostavke, implikacije itd.
ARGUMENTACIJA	Utemeljitev ali zaslišanje zahtev resnice in normativne pravičnosti.	»Topoi« (formalno ali bolj vsebinsko), zmote.
PERSPEKTIVIZACIJA	Postavljanje točke pregleda in izražanje vključenosti ali ne vključenosti.	Deiktike, neposredni posredni ali prosti posredni govor, metafore.
INTENSIFIKACIJA ALI MITIGACIJA	Spreminjanje nepopisne sile skozi »epistemični ali deontični status izrazov«.	Pomanjševalni ali dopolnilni delci, oznake, izrazi.

Vir: Wodak (2009, 34)

2.5. Osem korakov koncepta raziskave DHA

- Idealna diskurzivno-zgodovinska analiza mora slediti osmim korakom. Tipično je, da so koraki implementirani rekurzivno.
- Aktiviranje in posvetovanje s predhodnim teoretičnim znanjem (branje prejšnjih raziskav).
- Sistematično zbiranje podatkov in kontekstnih informacij (odvisno od raziskovalnega vprašanja, različnih diskurzov in diskurzivnih dogodkov, socialnih področij ter tudi akterjev, medijev, žanrov in tekstov).
- Izbira in priprava podatkov za posebne analize (izbor in zmanjšanje števila podatkov po ustreznih merilih).
- Specifikacija raziskovalnega vprašanja in oblikovanje predpostavk.
- Kvalitativna pilotna analiza, ki vključuje kontekstno analizo, makroanalizo in mikroanalizo.
- Podrobne študije primerov (celotnega obsega podatkov).
- Formulacija kritike (interpretacija in razlaga rezultatov, upoštevanje ustreznega

znanja o kontekstu ter nanašanje na tri dimenzije kritike).

- i) Praktična uporaba analitičnih rezultatov (če je mogoče, so lahko rezultati uporabljeni ali predlagani za praktično uporabo).

2.6. Argumentacija

Zgoraj navedeni idealni koncept raziskovanja je najbolje doseči v interdisciplinarnem projektu z zadostnimi sredstvi (čas, denar in osebje). Med prej navedenimi diskurzivnimi strategijami na sliki 1 bi se radi posvetili analizi argumentacije, ker so vse strategije vpletene v diskurzivno strategijo argumentacije.

Argumentacija je jezikovni in kognitivni vzorec reševanja problemov, ki se manifestira v (bolj ali manj reguliranem) zaporedju govornih dejanj, ki tvorijo zapleteno, bolj ali manj koherentno mrežo izjav. Namen argumentacije je prepričati prejemnike s **prepričljivimi argumenti**. Argumentacija služi metodološko-sistematičnemu izzivu, upravičevanju in veljavnosti trditev, kot je resnica ali **normativna pravilnost**. Zahteva normativne pravilnosti se nanaša na vprašanja, kaj je treba storiti in kaj je priporočeno ali prepovedano, ter na vprašanja o praktičnih normah ali etičnih/moralnih standardih.

Celovita analiza argumentacije vključuje vsaj naslednje dimenzije:

- i. funkcionalne kategorije (zahtevek),
- ii. formalne kategorije (shema definicije, shema primera),
- iii. kontekstno povezane kategorije (shema manipulacije),
- iv. kategorija za opisovanje argumentativnih mezo- in makrostruktur (kot je faza argumentacije).

2.7. Politični diskurz

Prvi komentar o **političnem diskurzu** je, da to ni zgolj žanr, temveč razred žanrov, ki ga opredeljuje socialna oblast, in sicer **politika**, vendar je težko ustvariti ločitev od drugih področij in v tem primeru meje niso zarisane. Preprosteje, politični diskurz je diskurz politikov. Razpon v tej študiji mora biti omejen na »strokovno« področje delovanja »kariernih« politikov. Dejavnosti, ki jih obravnavamo, morajo biti v javni sferi in

govornik mora pripraviti diskurz v svoji poklicni vlogi politika in mora temeljiti na institucionalnem okolju. Tako je diskurz političen, ko uresničuje politično dejanje v politični instituciji, kot so vladanje, zakonodaja, volilna kampanja in tako naprej. Ker je politični diskurz široka kategorija, so študije političnega jezika vključevale preiskovanje zelo različnih podžanrov, kot so volilni jezik, politični jezik stranke, jezik diplomacije in mednarodni odnosi, jezik socialnih konfliktov, jezik parlamenta itd. Jezik je sredstvo komuniciranja, sredstvo predstavljanja in oblikovanja političnih argumentov. Jezik ni nekaj, kar je nekako ločeno od idej, ki jih vsebuje, temveč način uporabe jezika govori veliko o tem, kako so se oblikovale ideje. Pri analizi jezika političnega besedila je torej pomembno, da pogledamo, kako jezik odraža ideološki položaj tistih, ki so ga ustvarili, in kako bo njihov odziv vplival na ideološki položaj bralcev.

Če politiki redno kritizirajo druge politike, ker ne poslušajo glasu ljudi, kot je pogosto v populističnem političnem diskurzu, potem lahko domnevamo, da osnovne dejavnosti in norme, ki opredeljujejo ideologijo politikov, vključujejo poslušanje glasu ljudi. Če obstajajo politične ideologije, se morajo posebej nanašati na področje politike ter organizirati politične odnose in prakse. Ker se osredotočamo na obnašanje politikov, bomo navadno imeli dve ideologiji, izraženi v njihovem besedilu in pogovorih: strokovne ideologije, ki temeljijo na njihovem poklicnem delovanju kot politiki, in družbenopolitične ideologije, ki jih sprejemajo kot člani političnih strank ali socialnih skupin. Tako ideologija, politika in diskurz tvorita trikotnik, ki predstavlja zanimiva teoretična in analitična vprašanja. Bistvo ideološke analize diskurza ni le odkrivanje osnovnih ideologij, temveč sistematično povezovanje struktur diskurza z ideološkimi strukturami. Če se ideologija pridobi, izrazi, uresniči in reproducira z diskurzom, se mora to zgoditi s pomočjo številnih diskurzivnih struktur in strategij. V teoriji in odvisno od konteksta je lahko vsaka spremenljiva struktura diskurza ideološko označena. Poudariti je treba, da lahko ideologije vplivajo le na kontekstno spremenljive strukture diskurza.

2.8. Umestitev raziskovalnega koncepta DHA v raziskovanje BAB

Pristop DHA trdi, da je diskurz povezan z argumentacijo o veljavnosti trditev, kot sta resnica in normativna veljavnost, ki vključuje različne socialne akterje z drugačnim pogledom (mnenjem). Model proučevanja BAB pa proučuje trditve, in sicer resnice in normativne veljavnosti, ter prav tako vključuje različne socialne akterje (predvsem politične odločevalce). Ko predmet proučevanja analiziramo z modelom BAB skozi

pristop DHA, dobimo model za raziskovanje, s katerim lahko **konceptiramo krivdo v političnem diskurzu**.

DHA kot politično akcijo omeni tudi politični nadzor, kar je pa točka za opazovanje krivdne igre. Izjava opozicijske stranke, parlamentarno vprašanje, govor predsednika vlade, protestni govor, »heckling«, spominski govor (še posebej v primeru poudarjanja obtoževalnega govora), volilni govor, sporočilo za javnost in peticija za referendum so vse točke prehoda v modelu BAB iz mikro 1 v mikro 2, kjer opazujemo krivdno igro. Pravzaprav smo s tem osmislili teorijo BAB in jo umestili v politični diskurz ter s tem v politologijo.

Eno izmed načel pristopa DHA je, da kategorije in metode niso okvirno postavljene, biti morajo namreč elaborirane za vsako analizo posebej, nanašajoč se na specifični problem, ki ga raziskujemo. Prav to zahteva tudi koncept BAB, saj se pri vsaki analizi posebej prav vsi koraki družboslovnega raziskovanja postavljajo sproti in so odvisni od predmeta raziskovanja oziroma političnega diskurza.

Model diskurzivne strategije DHA opisuje argumentacijo kot strategijo, in sicer kot utemeljitev ali zaslišanje zahtev resnice in normativne pravičnosti. Raziskovalni model BAB pravzaprav temelji na načelu zaslišanja zahtev resnice in normativne pravičnosti, raziskujemo namreč krivdo določenega političnega akterja, ki je skozi svoja dejanja igral krivdno igro, da bi ohranil politični nadzor in pri tem uporabil strategije BAB: *omejitev programa, ponovna opredelitev zadeve, zapravljanje dobrega, prelaganje odgovornosti, poiskati grešnega kozla, pridružiti se skupini, obkrožite skupino, zaustavite me, preden spet koga ubijem* (glej pod strategije BAB), pri katerih je kršil zahteve resnice in normativne pravičnosti.

Moč in dominacija sta definirana kot poseben odnos nadzora med družbenimi skupinami ali organizacijami – in ne kot lastnina medosebnih odnosov. V skladu s celotnim sistemom, ki je predstavljen tukaj, ima tak nadzor družbeno in kognitivno razsežnost: nadzor nad akcijami (in s tem tudi diskurzi) prevladujočih skupin in njihovih članov na eni strani ter nadzora nad njimi. Medtem ko je moč na splošno lahko legitimna, na primer v demokratičnih družbah ali med starši in otroki v družinah, lahko kritiko diskurza natančneje iščemo v zlorabi moči ali prevlade. Takšen »negativen« družbeni odnos moči

je mogoče opredeliti v smislu legitimnosti in kršitve družbenih norm in človekovih pravic. To običajno pomeni, da je nadzor v interesu močne skupine in proti interesu manj močne skupine.

S samo umestitvijo raziskovalnega modela izogibanja krivdi v politični diskurz se pojavlja vprašanje, na kakšen način lahko raziskujemo krivdno igro v političnem diskurzu. Odgovor je z raziskovalnim modelom BAB, ki ga opisujemo v naslednjih poglavjih.

3 Politika izogibanja krivdi

Vedenjski vzorec prelaganja krivde (BAB) pri javnih uslužbencih je zahteven pojav.¹⁶

V pogosto razdvojenem političnem vzdušju lahko to ne le »ustvari cinizem in ostudnost s strani volivcev«, temveč tudi programsko mrtvo točko (Weaver 2013, 2).

Za študijo javnega programa je tako vedno pomembnejše natančno razumevanje BAB. Teza, ki je predstavljena v tem delu, je osnovana na domnevi, da vprašanje, ki predvsem opravičuje razširjeno znanstveno zanimanje za BAB (če in kako ta pojav vpliva na bistvene dele discipline političnih znanostih, kot so oblikovanje programa in uspeh, sprememba programa, učenje programa ali javna odgovornost v političnem postopku), še ni pridobilo zadostnega in sistematičnega odgovora.

Izpostavljajo se trije povezani in splošno sprejeti primanjkljaji raziskav na področju prelaganja krivde, ki so odgovorni za: neutrjeno podatkovno bazo znanja, ki je razširjena na številne discipline, zanemarjanje kontekstualnih dejavnikov in pomanjkljivo pridobivanje rezultatov, ki bi jih lahko posplošili.

Ovrednotenje in strukturiranje obstoječih raziskav na področju BAB črpata iz analitičnih

¹⁶ BAB je splošno določen kot vrsta dejavnosti za zaščito integritete s strani politikov in birokratov, ki so soočeni z (prihodnjimi) obtožbami, ni pa opredeljen kot dosledno in jasno določen izraz. Sodobno oblikovanje politike je vedno bolj zaznamovano s hitrim tempom sprememb političnega programa ter medijsko politizacijo in škandaloznostjo dogodkov, pri javnih akterjih pa je vedno bolj prisoten pritisk, da posežejo po BAB.

analiz (pristop analitičnih analiz pri raziskovanju BAB: *actor-centered instituionalism* – ACI; Mayntz in Scharpf 1995, 15) in njihovih medsebojnih odnosov.

Razporeditev prejšnjih analitičnih analiz deluje kot orodje za umeščanje obstoječega dela za boljšo prepoznavnost šibkih točk. Rezultati ustvarjajo uvodne okvirje za sistematično vrednotenje različnih primerov BAB v primernem kontekstu.

Namen okvirjev je ustvarjanje sistematične analize več primerov BAB (cross-case), ki so odvisni od konteksta in posledično pripomorejo k več splošnim dognanjem o vplivu BAB na pomembna področja v političnem procesu in k splošnem delovanju političnih sistemov. Delo tako prispeva k trajajočemu razvoju teorije v raziskavi o oblikovanju politike (Schlager in Weible 2013, 1).

3.1. Trije primanjkljaji raziskav o teoriji BAB

Celostna obravnava literature o BAB razkriva tri povezane in splošno priznane primanjkljaje raziskav o prelaganju krivde: neutrjena osnovna znanja, **zanemarjanje kontekstualnih dejavnikov** in nezadostno pridobivanje dognanj, ki so lahko posplošena. Te primanjkljaje je treba omeniti zaradi boljšega razumevanje morebitnih posledic BAB za sprejetje načel in delovanje političnega sistema.

Hood (2011, 15) trdi, da literatura s področja BAB »sestoji iz razpršenega opusa del in analiz, ki so raztresene med mnoga področja, vključno s psihologijo, politično znanostjo, filozofijo, **sociologijo** in ekonomijo institucij, ki resnično leži na robovih vsake od teh disciplin«.

Na tem širokem področju raziskav je pomembno povezovati vire financiranja, da bi sistematično obravnavali, preizkušali in spreminjali dognanja ostalih. Potemtakem obstaja ustanovljena potreba po strukturiranju in umeščanju obstoječih raziskav, pojasnjevanju nakazanih predvidevanj in tudi *antagonizmov*, razkrinkavanju slepih točk, ki so bile do sedaj spregledane ter so najverjetneje pomembne pri ovrednotenju in razumevanju primerov prelaganja krivde v celoti.

Drugi primanjkljaj raziskav o prelaganju krivde je odsotnost vključevanja kontekstualnih dejavnikov v analizo BAB.¹⁷ Čeprav strokovnjaki omenjajo širok izbor kontekstualnih dejavnikov, ki predvidoma stimulirajo ali omejujejo BAB, kot na primer stopnja decentralizacije političnih sistemov (Weaver 1986, 8) ali omrežij, znotraj katerih so umeščeni akterji (Moynihan 2012, 6), ti dejavniki pogosto niso vključeni v analizo od samega začetka.

Tako so le delno oštevilčeni, v zaključku pa je le omenjena njihova pomembnost za primer v študiji. Brändström in Kuipers (2003, 305), na primer, spodbujata strokovnjake, da »pričnejo opazovati dejavnike: individualne, institucionalne, kulturne in situacijske, ki morebiti razlagajo, zakaj se določeni vzorci prelaganja krivde pojavijo v političnem kontekstu«.

Pomembnost vsakega dejavnika in njegovega vpliva je obravnavana le *ceteris paribus* (vse drugo je nespremenjeno), kar pomeni, da dejavniki, ki jih smatramo za pomembne, niso upoštevani v celoti in v medsebojnih povezavah (McGraw 1990, 129; Boin, 't Hart, in McConnell 2009, 98–100).

Dejstvo, da se BAB pojavlja pri javnih uradnih osebah v okoljih, ki so vzorčno pomembna in povezana med seboj, se v splošnem smislu ne upošteva. Glede na zanemarjanje konteksta ne preseneča, da so rezultati na tem področju do neke mere dvoumni in jih je težko posplošiti (Bovens, 't Hart, Dekker in Verheuveld 1999; Hood, Jennings, Dixon, Hogwood in Beeston 2009; McGraw 1990, 1991; Sulitzeanu-Kenan 2006).

Z drugimi besedami, ne moremo zares ugotoviti, zakaj se pri prelaganju krivde določene zadeve zgodijo na tak ali drugačen način, zakaj se akterji v posameznih situacijah in okoljih obnašajo na določen način ter katere izide učinkovito povzroči njihovo obnašanje, če je kontekst podcenjen.

Do današnjega dne je sistematično in celostno ovrednotenje institucionalnih, situacijskih in kulturnih kontekstualnih dejavnikov omogočilo razlagalni potencial, ki za študijo o prelaganju krivde ni bil v celoti izkoriščen.

¹⁷ Menimo, da je diskurz skupek kontekstno odvisnih semiotičnih praks, ki so znotraj specifičnih področij družbenega delovanja. V tej točki je razvidno, da je treba teorijo BAB umestiti v politični diskurz.

Tretji primanjkljaj, ki je viden v literaturi s področja BAB, je posploševanje induktivno pridobljenih pripravljalnih dognanj o BAB, ki so pogosto citirana, toda redko upoštevana. Brändström in Kuipers (2003, 305) nista edina, ki trdita, da »so potrebne dodatne primerjalne raziskave za preizkušanje stabilnosti [njihovih] rezultatov«. V literaturi o BAB lahko najdemo tudi analogne postulacije (Boin, 't Hart, McConnell in Preston 2010, 720; Bovens in drugi 1999, 17; Hood in drugi 2009, 716).

Če jih upoštevamo skupaj, ti primanjkljaji lahko obrazložijo, zakaj implikacije glede posledic BAB v večini ostajajo hipotetične ali delne. Strokovnjaki, ki raziskujejo to temo, se dobro zavedajo trditve, da nadaljnje raziskave obravnavajo tudi postopek in izide iger obtoževanja (*blame game*) (Boin in drugi 2010, 720) ter da je »razčlenjevanje političnih sistemov in dejansko preučevanje prelaganje krivde ter pripisovanja zaslug znotraj različnih političnih sistemov vredno svojega časa« (Mortensen 2013a, 247), **kar poudarja potrebo po primerjalni raziskavi, ki je odvisna od diskurza.**¹⁸

Posledice BAB v posebnih okoljih naj bi bile v ospredju teh raziskav, saj strokovnjaki nenehno trdijo, da je BAB verjetno odgovorna za občutne politične spremembe in oblikovanje politike ter lahko celo škoduje delovanju demokracije. Omenjeno je celo, da BAB sproži spremembe v politiki, ko javni akterji namerno omejijo njihovo svobodo pri sprejemanju odločitev, da bi se izognili morebitnim situacijam s prelaganjem krivde (Weaver 1986, 395).

Moynihan trdi, da BAB lahko spodkopava zaupanje in sodelovanje znotraj omrežij, kar predstavlja dejstvo, ki je lahko »pomembna grožnja za vpeljevanje javne politike« (2012, 568). Možne so tudi politične posledice v obliki prisiljenih odpovedi ali volilne posledice (McGraw 1990, 19).

Nazadnje Weaver (1986) in Hood (2002, 2011) obravnavata posledice za delovanje demokratičnih političnih sistemov na splošno.

Na eni strani javnost pridobi vpogled v delovanje političnega sistema, kar se ne bi zgodilo

¹⁸ Pojavi se potreba po raziskovalnem okvirju.

brez zbiranja informacij s strani političnih podjetnikov med samo igro obtoževanja.

Na drugi strani pa se v večini primerov »te informacije usmerijo v negativno plat in lahko vsebujejo občutna izkrivljanja« (Weaver 1986, 395). Pomembno pri tem je, da v literaturi ni soglasja, če prevladujejo pozitivne ali negativne posledice in kaj oziroma koga oškodujejo (dolgoročno ali kratkoročno).

3.2. Okvirji za analizo BAB

Za razvoj analitičnih kategorij, ki so primerne za vsestransko študijo prelaganja krivde, se nanašamo na model ACI (*Actor-centered Institutionalism*), ki sta ga razvila Mayntz in Scharpf (1995; Scharpf 1997) ter prilagodila pojavu prelaganja krivde. ACI je predvsem ustrezen za osnovo, na kateri slonijo naši pripravljalni okvirji, ki so umeščeni v naslednji sekciji.

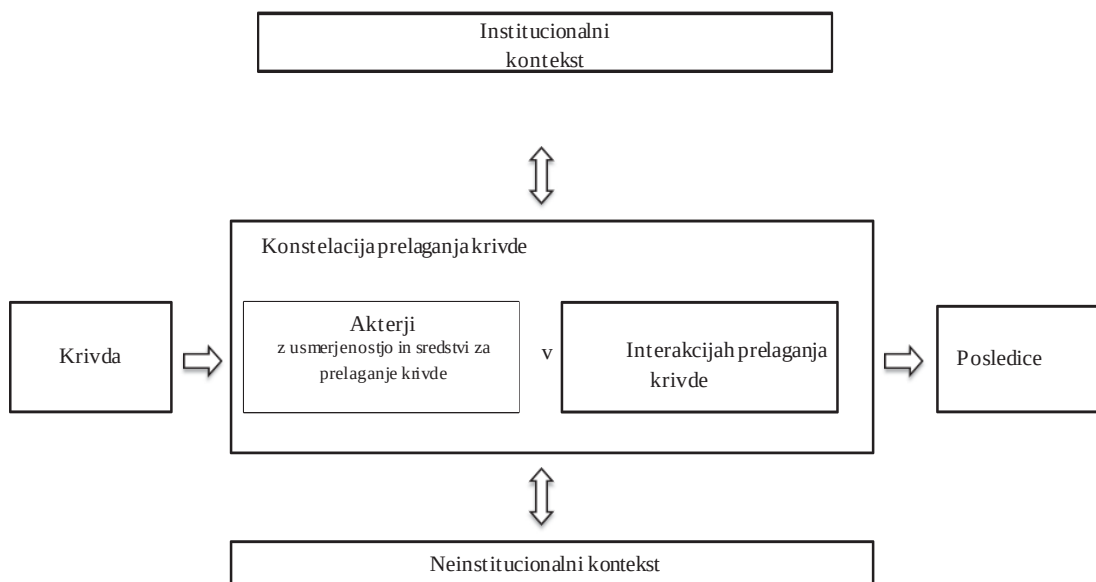
Kot je to mogoče v pogledih razpršene literature o BAB, upošteva več ali manj pomembne dejavnike za združevanje, ki so postavljeni v analitične kategorije in medsebojno povezani. ACI nam dovoljuje, da popolnoma dojamemo »interakcijo javnopolitičnih akterjev, ki so obdani z določenimi sposobnostmi ter specifičnimi kognitivnimi in normativnimi orientacijami znotraj institucionalne namestitve in znotraj dane zunanje situacije« (Scharpf 1997, 37). Institucije stimulirajo in omejujejo, ampak ne določajo vedenja akterjev, kar omogoča prostor za orientacijo in predispozicijo akterjev, ki sta očitno pomembni za razlago BAB (Boin in drugi 2010; Weaver 1986).

Predvidevamo, da je postopek BAB vrsta stopenj, torej sledenje modelu uprizorjenega umika s strani Hooda in drugih (2009). Po tem, ko je težava ali kriza odkrita in se premakne višje v političnem programu, se okrivljeni akterji odzovejo in uporabijo pristop »trial and error«, ki vpeljuje najuporabnejše in prednostne strategije, preden so prisiljeni uporabiti bolj boleče pristope. To razumevanje postopka BAB dovoljuje regeneracijske zanke, kot je to dovoljeno v hevrističnem ciklu politike.

Toda v primerjavi s političnim ciklom ima postopek BAB razločevalni – ali z besedami

Mayntza in Scharpfa (1995) »zunanji« – začetek: razkrit problem ali kriza in spremljajoča krivda.

Slika 3.4: Analitične kategorije za proučevanje prelaganja krivde

Vir: Hinterleitner in Sager (2015, 143).

Analitične kategorije, ki so prilagojene s strani ACI, so naslednje: (I) institucionalni kontekst akterjev, (ii) neinstitucionalni kontekst akterjev, (iii) akterji z orientacijami in viri, (iv) akterji v določenih konstelacijah ter (v) akterji v interakcijah.

Slika 1 prikazuje različne analitične kategorije in medsebojne povezave, navezujoč se na BAB. Razvijamo različne analitične kategorije glede na literaturo in izpeljujemo pričakovanja morebitnim dejavnikom. Poudarek je na modelu raziskave, katere temelj ni ena hipoteza oziroma raziskovalno vprašanje, temveč okvirji, ki dovoljujejo različne poudarjenosti v analizi BAB.

Ti okvirji določajo kombinirane in ne enkratne vplive. Predvidevamo, da se te kombinacije lahko spremenijo glede na prisotnost različnih institucionalnih in neinstitucionalnih dejavnikov.

Taka hevristika bi lahko pripomogla k reševanju trenutne nekonsistentnosti v literaturi, kjer ni prisotnega soglasja o tem, kateri in kakšni dejavniki so razlagalni za BAB v

vzročno pomembnih in med seboj povezanih okoljih.

3.3. Institucionalni kontekst

Če upoštevamo znatno količino kontekstualnih dejavnikov, ki so omenjeni v razpršeni literaturi o BAB, se pojavi vprašanje o tem, kako so ti dejavniki lahko razumno kategorizirani brez predpostavljjanja razpona morebiti pomembnih pogledov. Izhodiščna točka na tem področju je razlikovanje med institucionalnimi in neinstitucionalnimi dejavniki, ki jih lahko najdemo v ACI.

To razlikovanje navaja dokaj ozko definicijo institucij kot pravilo, ki določa odnos med akterji, ter vplivov orientacije akterjev in odobritev virov, pa tudi pomembne poglede na situacijo, kjer poteka interakcija akterjev (npr. priložnost za interakcijo in prizorišča, kjer se te interakcije zgodijo) (Mayntz in Scharpf 1995, 48–49).

Institucije torej igrajo veliko vlogo v okvirjih, znotraj katerih pride do BAB (Mayntz in Scharpf 1995, 48–49). Mayntz in Scharpf 1995 poudarjata dve določeni prednosti take ozke definicije, ki sta lahko koristni za študijo BAB.

Prva prednost je, da ozka definicija institucije nakazuje, da kontekst postavlja vedenje akterjev v okvirje, pri tem pa ne določa vnaprej, da je v nasprotju s pogledi, ki jih lahko najdemo znotraj sociološkega neoinstitucionalizema (prim. Hall in Taylor 1996). To dovoljuje vedenje akterjev, ki je obravnavano kot neodvisna pojasnjevalna različica (McGraw 1991; Weaver 1986).

Druga prednost je, da ozka definicija institucij pomeni tudi, da lahko akterji teoretično vplivajo na oblikovanje njihovih (institucionalnih) okolij (Mayntz in Scharpf 1995, 45). Kot bo prikazano v naslednjih poglavjih, na primer pred zavezami ali strategijami okvirjanja, poskušajo akterji, ki so ujeti v situacijah prelaganja krivde, storiti natanko to. Na tej točki imenujemo institucionalne dejavnike, ki so pomembni za BAB.

Institucionalne dejavnike, ki so predvidoma pomembni za BAB, je prvotno obrazložil Weaver (1986) pod krovnim izrazom »politični sistem«. Vključuje institucionalne dejavnike, ki prvotno vplivajo na področja, kjer se nahaja BAB, porazdelitev moči med

akterji in učinkovitost določenih strategij.

Prvič, stopnja centralizacije v političnem sistemu glede na Weaverjeva (1986) dognanja vpliva na priložnost za delegacijo ali razpršitev krivde. V decentraliziranih sistemih obstaja več krivdnih priložnosti s široko izbiro akterjev, ki so vpleteni v politični postopek, kot pa v primerjalno centraliziranih sistemih. Mortensen (2013b, 163) v svoji študiji s področja zdravstva določa decentralizacijo uradne avtoritete kot vpliv izogibanja krivdi v pokritosti z mediji.

Drugič, vedno več vlad je vpletenih v specifične zadeve oblikovanja politike, kot je na primer varstvo nezaposlenosti in posledično večja možnost, da »so odgovorni za slabo delovanje ali spremembe politik, ki vpeljujejo izgubo« (Weaver 1986, 390).

Tretja točka, ki jo poudarjajo Weaver (1986) ter prav tako Jensen in Mortensen (2014), se vrti okoli vloge in pomembnosti strank znotraj političnega sistema. V parlamentarnem sistemu, kjer je poosebitev politike primerjalno nižja, imajo posamezni akterji manj spodbude za prelaganje krivde na druge in odstopanje od programa stranke, da bi pridobili volivce.

3.4. Neinstitucionalni kontekst

Razlikujemo med naslednjimi sklopi dejavnikov: narava problema, mediji/informacijski dejavniki in časovni dejavniki.

Ob upoštevanju institucionalnih dejavnikov, ki jih omenjamo zgoraj, lahko dobimo prvi vtis o tem, kako različni kontekstualni dejavniki hipotetično delujejo med seboj in oblikujejo posebno vrsto »okvirjev obtoževanja« (*blame frame*), ki omogoča in omejuje dogodke, interakcije in rezultate »igre obtoževanja«.

Narava problema je eden izmed odločilnih dejavnikov tveganja, ki oblikujejo BAB. Obstaja zelo pomembno soglasje, da BAB ni mogoče razumeti brez upoštevanja specifične narave dogodkov, ki se dejansko sprožijo in ležijo v osrčju igre obtoževanja.

Neuspeh lahko pomeni več stvari: politika je lahko neuspešna pri doseganju svojih ciljev ali pri delovanju z namenjenimi sredstvi, akter pa je lahko neuspešen ob upoštevanju etičnega kodeksa pri svojem delovanju ali ustreznih odzivih na dano krizno situacijo.

McGraw (1991, 1149), na primer, predlaga, da je učinkovitost političnih računov lahko odvisna od »narave navedenih olajševalnih okoliščin«. To pomeni, da narava situacije vnaprej določa vsebino in tip (predstavitvenih) strategij, ki jih akterji lahko dejansko uporabijo.

Brändström in Kuipers (2003, 290) omenjata to točko kot »ogrožene temeljne vrednote« in menita, da »stopnja, na kateri politični akterji okvirjajo serijo dogodkov kot kršitve temeljnih vrednot, določa, v katerem obsegu bodo ti dogodki postali predmet politične in družbene debate«.

Če narava problema nakazuje, da so temeljne vrednote ogrožene, postane situacija politizirana in krivda akterjev razkrita javnosti. Soroden dejavnik, ki je prav tako koristen pri vrednotenju specifične konstelacije prelaganja krivde, je tip političnega neuspeha ali krize, ki se je zgodila.

McConnell (2010) razlikuje med političnim neuspehom, neuspehom programa in neuspehom postopka. To razlikovanje je pomembno za študijo BAB, saj tip neuspeha določa tip akterjev, ki so lahko krivi. Predvidevamo, da so v primeru neuspeha programa politiki uspešnejši pri prelaganju krivde na uradnike kot prevzemanju odgovornosti za lastne napačne odločitve (problem sprejemanja odgovornosti), medtem ko so v primeru političnega neuspeha politiki sami najbolj okrivljeni.

Slikovit primer te kategorije opisuje Weaver (1986), ki izpostavlja, da »fiskalni stres« povečuje BAB, saj morajo javne politike tekmovati za sredstva in so veliko bolj kritično preiskane, njihovi izvirniki pa so okrivljeni s strani nasprotnikov kot v časih fiskalne katarze.

Pierson (1996) je glede na prihodnost socialne države vpeljal podobno mnenje in trdi, da ima na politiko omejevanja sredstev (*retrenchment*) BAB visok vpliv. Pierson (1996) tako trdi, da dejavniki in teorije, ki se uporabljajo za razlago razširitve socialne države, ne

morejo biti samodejno vpeljeni v študijo omejitve finančnih sredstev socialne države, saj so se cilji oblikovalcev politike spremenili iz razširjanja v »*cutback*«, prav tako pa se je spremenil tudi kontekst, v katerem oblikovalci politike tekmujejo za volilne glasove.

Omejevanje sredstev socialne politike povzroča takojšnje in oprijemljive izgube za specifične (običajno zelo dobro organizirane) interesne skupine in volivce, ki so le delno zamaknjeni zaradi negotovih in razpršenih prihodnjih prednosti, interesnih skupin in volivcev, ki mobilizirajo in pomikajo politike v stanje pasivnega izogibanja krivdi. Z drugimi besedami, med »razširjanjem socialnih prednosti, kar je na splošno postopek pripisovanja političnih zaslug« (Pierson 1996, 144), v situacijah, kjer je prisoten fiskalni stres, oblikovalci politike spremenijo svojo strategijo in se zatečejo k BAB.

Glede na ta argument lahko zaključimo, da je obseg političnih akterjev, ki se zatečejo k BAB, odvisen ne le od drugačnih fiskalnih prizorišč, temveč tudi od nekaterih institucionalnih nastavitvev, ki so omenjene v prejšnjih poglavjih.

V decentraliziranih političnih sistemih bi morali imeti oblikovalci politike več možnosti za znižanje vidnosti reform omejevanja sredstev za razpršitev krivde, medtem ko bi v bolj centraliziranih političnih sistemih morale vlade »imeti večjo kapaciteto za razvoj in vpeljevanje strategij, ki prikrivajo *cutback*« (Pierson 1996, 177).

Še več, v političnih sistemih, kjer je disciplina stranke zelo visoka, je v trenutkih proračunske krize verjetno lažje oblikovati politično soglasje za zmanjševanje krivde, ki opravičuje »*cutback*« socialne države (Jensen in Mortensen 2014; Pierson 1996).

Večje število študij je analiziralo tveganje za volilno povračilo, ki je prisotno v skladu s socialnim »*cutback*« in BAB vlad med tem tveganjem (Cox 2001; Vis 2009; Vis in van Kersbergen 2007). Splošno gledano je fiskalni stres lahko pomemben predvsem za kontekstualne dejavnike v času pomanjkanja (Lodge in Hood 2012).

3.5. Mediji/informativni dejavniki

Dobro sprejeti in pomembni kontekstualni dejavniki so vloga in vedenje medijev ter

podobna razpršenost in interpretacija informacij. V transparentnem okolju, kjer opazovanje dogodkov in javnih kampanj poteka enostavneje, se igre obtoževanja obravnavajo drugače.

Podrobneje o tej točki Twight (1991) trdi, da so stroški informacij, ki se lahko interpretirajo kot zastopništvo za napore javnosti in sledenje javni kampanji, zelo pomembni za BAB.

Visoki stroški informacij za sestavne dele so predvideni za zviševanje svobode političnih akterjev. V situacijah, kjer so stroški informacij že visoki ali so lahko namerno zvišani s strani političnih akterjev, bi le-ti morali bolj avtonomno oblikovati igro obtoževanja in jo usmerjati v njihov interes ter prevzeti nadzor nad dogodki.

Večji problem, ki ga do sedaj še nismo omenjali v tem kontekstu, sta transparentnost javnega prizorišča v splošnem pogledu in verjeten vpliv družbenih medijev na razpršitev informacij.

Delovanje in vedenje medijev je še posebej pomembno v tej kategoriji.

As Boin in drugi (2009) trdijo, da je vloga medijev po razkritju ovržena. Strokovnjaki so deljenih mnenj o vprašanju, ali mediji enostavno sledijo okvirjem, ki so jih postavili spretni posredniki kriznih obdobj, ali sledijo svojemu namenu, na katerega predstavitvene strategije okrivljenih akterjev ne vplivajo.

Kar je pomembno, je »pripravljenost medijev, da dodelijo krivdo neposredno na posamezne pozicije« (Boin in drugi 2009, 96), in kaj natanko mediji prepoznajo kot vir ali izvor problema. Če mediji poudarjajo endogene razloge (to je ustvarjene s strani vlade), je bolj verjetno, da bodo vladni akterji doživljali negativne politične posledice po zaključeni zadevi (Boin in drugi 2009, 96).

Nazadnje pa bi morale biti za politične akterje veliko bolj zahtevno, da se izognejo medijski pozornosti kot birokratom (Bovens in drugi 1999).

Lahko zaključimo, da si pomembnost in vloga medijev ter tudi specifično vedenje

različnih komponent te »kvaziskupine« (Mayntz in Scharpf 1995, 51) zaslužijo več pozornosti v analizi BAB.

3.6. Časovni dejavniki

Časovni dejavniki specifične situacije prelaganja krivde predvidoma vplivajo na igro obtoževanja. Ta kategorija dejavnikov upošteva informacije konteksta, ki so povezane s situacijo in splošnim stanjem akterjev. Čeprav niso povezane neposredno, so pomembne za razlago BAB.

McGraw (1990) ter Boin in drugi (2009) menijo, da lahko na javno mnenje vplivata zaupanje v vlado in priljubljenost akterjev pred samo situacijo, pri kateri pride do prelaganja krivde. Vlada, ki ima javno zaupanje, bo nedvomno uspešnejša pri posredovanju svojih lastnih interpretacij dejstev.

Boin in drugi (2009, 96) omenjajo še en časovni dejavnik, in sicer navajajo, da v bodo primeru, ko se kriza odvije tik pred načrtovanimi volitvami, tako imenovani glasilci sprememb občutno poslabšali krivdno situacijo za sedanje akterje in na tak način prevesili uspeh na stran nasprotnikov.

Prav tako bi morali upoštevati tudi pot kariere posameznih akterjev. Če pride do situacije prelaganja krivde pri javnih uradnikih, ki so na mesto postavljeni šele kratek čas in so še v obdobju »medenih tednov« (Hood 2011, 160), so deležni manj kritike kot akterji z daljšimi javnimi karierami (Boin in drugi 2009; Bovens in drugi 1999).

Če je prisotno naraščajoče podnebje javnega nezaupanja (Hood 2011, 161) na splošnem področju ali v povezavi s posebno zadevo javnega besnenja (npr. zelo razširjeno prepričanje v nekaterih državah, da je njihov politični razred znan po korupciji), se tega pri vrednotenju primera BAB ne sme zanemariti, saj ima to lahko negativen vpliv na uspeh strategij izogibanja krivdi pri krivdnih akterjih.

4 Akterji

Akterji so lahko razporejeni po usmerjenosti in sredstvih svojih kampanj. Usmerjenosti kampanj vključujejo posamezno dojetje in interpretacijo posebnih situacij izogibanja krivdi, pa tudi izbire in motivacije.

Sredstva kampanj ali sposobnosti »omogočajo akterju, da lahko vpliva na izid v določenih pogledih in do določene stopnje« (Scharpf 1997, 43), kot so sposobnosti argumentacije za vodenje javne debate.

Latentne in nezavedne usmerjenosti v kombinaciji z namerno določenimi sredstvi so videti zelo pomembne pri opazovanem fenomenu, sprejemanje BAB kot namerne obravnave političnega tveganja pa je morebiti preozko (Hood 2007, 13).

Namesto tega predlagamo, da se BAB dojema kot tip zavednega in nezavednega imunizacijskega vedenja, ki ga najdemo pri akterjih v različnih javnih okoljih. Usmerjenosti, ki so pomembne za BAB, so opisane v nadaljevanju, njihov cilj pa je varovanje ugleda in uravnavanje izgub ter vrednot in norm. Sredstva so sestavljena iz specifičnih načinov vodenja, imajo institucionalne prednosti in dostop do informacij za interpretacijo trenutnega stanja.¹⁹

V osemdesetih letih prejšnjega stoletja so strokovnjaki verjeli, da je dominantna strategija političnih akterjev pri doseganju teh ciljev pripisovanje zaslug za svoja dela, in to kadar koli je to možno (Twight 1991, 155).

Mayhew (1974) je v svojem seminarskem delu pri tej temi razlikoval med zaslugami politikov za resnične prednosti, ki so jih dosegli, in enostavnim »prevzemom pozicije«.

Skupni imenovalec teh strategij je, da politični akterji stremijo k ustvarjanju pozitivnih konotacij glede na svoje javno stanje, torej z izpostavljanjem doseženih ciljev. Toda politiki se, kot večina posameznikov, izogibajo izgubam, zaradi česar lahko

¹⁹ Zakaj imajo akterji motivacijo za prelaganje krivde pred in po morebitnem dogodku, ki lahko škoduje? Veliko avtorjev je mnenja, da politiki primarno želijo ponovno izvolitev in napredovanje (Weaver 1986), povečanje svoje institucionalne moči (Béland 2007), ali pa, bolj splošno, želijo zaščititi svoj ugled (Moynihan 2012).

predvidevamo, da se poskušajo izogniti vsaki morebitni situaciji prelaganja krivde. Prav tako predvidevajo nezadovoljstvo med volivci, kar je »pogosto primer pojava sorazmerno večje stopnje dejavnosti in sprememb v zvestobi kot pa spremljajoče stopnje zadovoljstva« (Hood 2011, 10).²⁰

Usmerjenosti, ki so do danes bile bolj predpostavljene kot jasno obravnavane, so vrednote in norme, ki so odvisne od kulture in so gonilo vedenja akterjev. Je solidarnost do potencialnih »nasprotnikov« motivacija, ki jo je treba obravnavati v določenem političnem kontekstu?

Če več motivacijskih dejavnikov preide v konflikt, vpliv katerega je najmočnejši in določa končno vedenje? Natančnih odgovorov na ta vprašanja še nimamo (Brändström in Kuipers 2003, 305).

Boin in drugi (2010) glede na sredstva obravnavajo določen stil vodenja, ki ga kaže akter, ki se je znašel v situaciji prelaganja krivde.

Avtorji zelo na široko razlikujejo med različnimi stili vodenja med dvema dimenzijama : »potreba po nadzoru/vključenost« in »občutljivost na kontekst«. Prikažejo, kako se specifični stili vodenja prevedejo v spoštljiv vzorec vedenja. Na primer »voditelji, ki imajo vsaj na videz nadzorni stil vodenja, imajo velike težave pri uspešnem zanikanju osebnega znanja in odgovornosti za kontroverzna dejanja« (Boin in drugi 2010, 717).

Dejavnik sredstev, ki še ni bil primerno obravnavan v literaturi o prelaganju krivde, so dostopne informacije za pregled trenutne situacije. Ko se v programu pojavi krizno obdobje ali problem, je zelo pomembno, da okrivljeni akterji ocenijo situacijo in imajo nadzor nad posledicami svojih dejanj.

²⁰ Cilj javnih uslužbencev, ki je povezan z negativno pristranskostjo, je izogibanje politiciziranega neuspeha, saj situacije s prelaganjem krivde lahko privlačijo »pozornost akterjev, ki so jih pripravljeni in sposobni politicizirati s povezovanjem kritičnih vrednot in imenovanjem kršiteljev« (Brändström in Kuipers 2003, 281; Sulitzeanu-Kenan 2006).

²¹ Weaver (1986) je prvi povezal to negativno pristranskost (Kahneman in Tversky 1984; Lau 1985) sestavnih delov z izbiro politikov, da se raje odločijo za prelaganje krivde kot pa pripisovanje zaslug. Od takrat je izogibanje tveganju v kombinaciji z negativno pristranskostjo ostalo zelo dobro prikazano v študiji BAB (Hood 2007, 7).

Mayntz in Scharpf (1995, 59–60) trdita, da sta sprejeta situacija in okolje pomembna za vedenje, toda resnična situacija in okolje, ki skupno določata uspeh in neuspeh. Pomembna je akterjeva sposobnost, da interpretira dostopne informacije.

Ko so informacije dostopne in subjektiven pomen na podlagi teh informacij vpliva na specifično obliko akterjeve strategije, (institucionalni) kontekst in dejanja, ki sodelujejo v tem kontekstu, imajo objektivne in subjektivne dimenzije.

Brändström in Kuipers (2003, 305) omenjata pomembnost izida pri igrah obtoževanja institucionalnih prednosti, ki »jih nekateri akterji uživajo, ko pride do razpršitve in zadrževanja informacij«, kot je dostop do medijev.

Čeprav je večinski del raziskave BAB študija posameznih akterjev na mikroravni, novejša dela poudarjajo pomembnost akterjev v podjetniški obliki.

Skupine posameznikov, ki si delijo eno ali več usmerjenosti, toda te ne morejo biti osnovane na modelu podjetniških akterjev, kot so mediji ali skupnost Twitter, so tudi pomembne za študijo BAB v sekciji akterjev.

Čeprav so raziskave o izogibanju krivdi prvotno osredotočene na politike (McGraw 1991; Weaver 1986), se je nabor analiz od takrat razširil na vključitev birokratov in javnih voditeljev (Hood 2002, 2011; Moynihan 2012).

V literaturi se nahaja obstoječi fokus, ki ga lahko obrazložimo z dejstvom, da so politiki občutneje bolj izpostavljeni javni preiskavi kot birokrati, kar pomeni, da je teorija BAB primernejša za znanstveno analizo.

Politiki tudi v splošnem smislu nosijo največ odgovornosti za politična dejanja in se posledično znajdejo v središču iger obtoževanja. Kot je očitno, imajo politiki in birokrati različne motivacije in sredstva.

Moynihan (2012) navaja, da se javni uslužbenci soočajo s kompromisom med zaščito notranjih in zunanjih omrežij ugleda. Za politike je ugled zunanjega omrežja pomembnejši, saj so volivci tisti, ki se odločijo za ponovno izvolitev. Na drugi strani pa

je za birokrate ugled notranjega omrežja primerjalno pomembnejši zaradi strokovnega napredovanja.

4.1. Konstelacije akterjev

Konstelacije akterjev so sestavljene iz pomembnih posameznih in podjetniških akterjev, »kvaziskupin« ter vseh medsebojnih odvisnosti med akterji (Mayntz in Scharpf 1995, 60–65) na različnih prizoriščih igre obtoževanja.

Pri vrednotenju konstelacije specifičnega prelaganja krivde moramo razlikovati med pričakovanim prelaganjem krivde, ki cilja na zadrževanje problemov in lukenj v programu, ter reaktivnim prelaganjem krivde, ki se prikazuje po nastanku problema znotraj javnega programa in povezane krivde, ki mora biti urejena (Sulitzeanu-Kenan 2006).

To razlikovanje je pomembno ne le zaradi različnih motivov na delu, temveč tudi zaradi predpostavljajanja izbora morebitnih strategij. »Reaktivno prelaganje krivde« je prejelo največ pozornosti strokovnjakov, odkar dogodek izogibanja krivdi sproži prelaganje krivde in ta postane »viden« (prepoznan). Predvsem politične krize ponujajo »popolno namestitve za preiskovanje krivde« (Moynihan 2012, 7).

Boin in drugi (2010) so izpostavili dejstvo, da morajo po končanem kriznem obdobju akterji ustvariti poti skozi raznolika prizorišča igre obtoževanja, kot so javna povpraševanja ali javna kritika.

Razlikovanje prizorišč podaja pomembne informacije o tipu akterjev, ki so vpleteni, in o tem, v kakšnih (institucionalnih) okoljih se ustvari interakcija. Ministra, ki je domnevno odgovoren za politični neuspeh, se, na primer, lahko pozove, da opravi svoja dejanja (ali nedejavnosti) v javnem okolju (Sulitzeanu in Kenan 2006, 3), parlamentu ali medijih. Razlikovanje med več prizorišči igre obtoževanja ne pripomore le k beleženju možnosti, da akterji namerno prikazujejo več različnih oblik BAB v povezavi z različnim občinstvom, temveč nam pomaga tudi pri tem, da obravnavamo dejstvo, da so na prizorišča lahko vplivale specifične konvencije in institucionalizirana pravila, ki vodijo tok dogodkov in predpostavljajo izbor ustreznega vedenja.

Lahko se, na primer, predvideva, da je javna kritika takrat, ko so ogrožene temeljne vrednote, veliko intenzivnejša kot takrat, ko je predmet neučinkovita poraba sredstev.

4.2. Interakcije med akterji

Ta kategorija vključuje vse pomembne interakcije akterjev, ki so vpleteni v konstelacijo akterjev, in opisuje tok dogodkov. Interakcije aktivirajo latentne usmerjenosti in ponujajo možnosti za dejanja (Mayntz in Scharpf 1995, 59).

Ta kategorija je pritegnila največ strokovnega zanimanja za študijo BAB do sedaj, saj specifična interakcija prelaganja krivde predstavlja najbolj »opazovano« analitično kategorijo, kjer se pojavlja BAB. Najprej je treba opredeliti vse vrste interakcij med vpletenimi akterji. Interakcija predvideva, da akterji nasprotniki v večini problemov niso »pasivni opazovalci«, temveč reagirajo na obrambni način in postavljajo protitožbe (Moynihan, 2012).

Hood (2002) ter Boin in drugi (2009) so prikazali, kako so lahko strateške interakcije pri BAB oblikovane s pomočjo teoretičnih orodij igre. Strokovnjaki, ki vrednotijo primer BAB, lahko povzemajo iz širokega nabora opisov strategij in kategorizacij. Te so večinoma osnovane na interpretaciji interakcij za prelaganje krivde kot diskurzivna tekmovanja, ki vključujejo postopke okvirjanja s pogledom na oblikovanje javnega mnenja (Edelman 1971).

Postavljene strategije so izid orientacij, ki so specifične za akterja in sredstva, a so vseeno podvržene vplivu kontekstualnih dejavnikov in vedenju ostalih vpletenih akterjev.

Weaver (1986, 384) razlikuje med osmimi različnimi strategijami, ki jih lahko oblikovalci politike uporabijo za »odziv na morebitne pritiske, ki jih ustvari krivda«, in ki sežejo od argumentativne taktike, kot je »omejevanje programa«, do »preoblikovanja zadeve« ter prelaganja odgovornosti in krivde na druge.

Še posebej uporabna klasifikacija je Hoodova (2002, 2007) kategorizacija strategij za

prelaganje krivde, ki je osnovana na treh široko zasnovanih tipih vedenja:

- strategije agencij so namenjene prelaganju odgovornosti na druge (npr. prelaganje odgovornosti (*buck-passing*), prelaganje krivde, razpršitev krivde);
- predstavitvene strategije so namenjene izogibanju krivde z, na primer, zanikanjem obstoja problema, ponujanjem izgovorov, oblikovanjem javnega mnenja;
- strategije politike so namenjene omejevanju uradne odgovornosti in dolžnosti (npr. omejitev diskretnosti s protokolarnostjo).

Hoodova tipologija ni končna različica, obsega pa pričakovane in reaktivne strategije izogibanja krivdi ter dopušča integracijo strategij, ki še niso podrobno opisane. To se lahko obravnava kot prednost, saj so v literaturi prisotni različni opisi strategij in ne moremo trditi, da so zaključene zaradi omejenega empiričnega vpogleda v različne oblike BAB.

Hoodovo tipologijo se dopolnjuje s predlogom četrte kategorije, ki se imenuje nedejavnost, saj vse tri opisane kategorije označene z neko določeno dejavnost vpletenega akterja ali napeljujejo na javno zaznaven odziv na določeno zadevo (ali krizo). Prav tako je mogoče, da bodo akterji enostavno poskusili s tem, da ne bodo naredili in rekli nič ter da bodo namerno ignorirali vse obtožbe in domneve, dokler se »nevihta ne poleže«.

Lahko si, na primer, predstavljamo situacijo, kjer kanclerju ali predsedniku uspe ne biti vpleten, s tem da ostane tiho o problemu, in »upravljanje krize« prepusti odgovornemu ministru.

Kot dodatek k opisu strategij za prelaganje krivde so strokovnjaki raziskali dejavnike, ki lahko pojasnijo strategijo izbire »določenega« (oseba, ki se določi vnaprej za prelaganje krivde). Na tem področju raziskave se obravnava navajanje strategij ali »hipoteze načrtovanega odmika« kot najvplivnejše razlage (Bovens in drugi 1999; Brändström in Kuipers 2003; Hood in drugi 2009; Schütz 1996).

V ospredju te razlage je domneva, da lahko akterji vpeljejo pristop, ki je podoben pristopu *trial and error*, ter povzamejo najuporabnejšo in prednostno strategijo (npr. zanikanje problema), preden so prisiljeni opraviti boleče korake (npr. priznavanje krivde). Stil

vodenja akterja je prav tako zelo pomemben pri izboru strategije (Boin in drugi 2010), poleg tega pa tudi pričakovano vedenje »odposlancev« (tisti, ki izbirajo določenega) (Hood 2002).

Iz teh pripravljalnih okvirjev izhajata dve zelo jasni implikaciji: prvič, pri BAB je pomembnih veliko število dejavnikov in se pojavlja veliko potreb, ki jih je treba obravnavati pri empirični analizi primera BAB, in drugič, obravnavali smo usmerjenosti akterjev in sredstev ter tudi konstelacije akterjev v specifičnih interakcijah, ki so podvržene vplivu kontekstualnih dejavnikov pri skoraj vsakem koraku.

Te implikacije morajo biti v središču »popolnoma razvite teorije o vedenju prelaganja krivde, ki še mora biti razvita« (Hood in drugi 2009, 696). Ko fenomen izogibanja krivdi ni analiziran v bolj celostnem načinu, ki je odvisen od konteksta, je razvoj take teorije celo nemogoč, saj regeneracijske zanke med morebitnimi pojasnjevalnimi kontekstualnimi dejavniki ter fenomenom prelaganja krivde in pomembnosti BAB za širši kontekst javne politike (obstaja tveganje) postanejo zanemarjene. V nadaljevanju poskušamo prikazati, kako lahko razvijemo pripravljalne okvirje.

4.2. BAB v javnopolitičnih omrežjih

V političnem in organizacijskem življenju se stikata dve pomembni vodili: želja po okrivljenju in odpor do prevzemanja krivde. Okrivljenje zahteva nekoga, ki ga lahko okrivimo. In kdo si želi prevzeti krivdo?²²

Izpostavljamo obravnavo narave, vzroke in posledice krivde v omrežjih javnih storitev ter ponujamo vpogled v študijo prelaganja krivde, organizacijski ugled in teorijo omrežij.

Literatura o izogibanju krivdi se osredotoča na motivacijo in dejanja posameznih političnih akterjev ter propad politične krivde, prav tako pa v večini zanemarljivo akterje, ki ponujajo javne storitve.

²² Politiki vsekakor ne. Vsaj ne po pionirski študiji Weaverja (1986) o prelaganju krivde. Državljeni akutneje zamerijo izgube kot pa sprejemajo zmage (negativna pristranskost) – politiki imajo tako močno pobudo za izogibanje krivdi. Tisti, ki vpeljujejo javno politiko, se prav tako zavedajo svojega organizacijskega ugleda (Carpenter 2001). Trud za okrivljenje je težko sprejet, pasivno ali z namenom sodelovanja v prihodnje. Namesto tega se sprožijo obrambne reakcije, protioptovne in konflikti (Hood 2011a).

Izogibanje krivdi in študija organizacijskega ugleda sta v večini zanemarjena s strani omrežij javnih storitev, ki okarakterizirajo sodobno vlado.

Prelaganje krivde v omrežjih omogoča zunanji ugled omrežja. Študije teorije omrežij v večini poudarjajo pozitivne dejavnike, ki omogočajo nastanek omrežne koordinacije, kot sta zaupanje in norme vzajemnosti. Izogibanje krivdi predstavlja v večini neraziskane negativne dejavnike, ki lahko imajo vpliv na evolucijo odnosov znotraj omrežij.

Ključni teoretični prispevki izhajajo iz preiskovanja dejstva, da je članstvo v omrežjih javnih storitev pogosto bolj politična odgovornost kot pa prostovoljno dejanje. To občutno vpliva na potencial za nastanek norm vzajemnosti.

Člani so veliko bolj zaskrbljeni glede svojega zunanjega ugleda zunaj omrežja, torej na širšem političnem odru, kot pa v zvezi s svojim ugledom znotraj omrežja, torej med sočlani omrežja, zaradi česar je bolj verjetno, da uporabijo strategije prelaganja krivde, ko gredo zadeve v napačno smer.

Na drugi strani pa vpeljava teh strategij spodkopava sposobnost omrežij za vzdrževanje zaupanja in koordinacije ter tako predstavlja pomembno grožnjo za vpeljavo javne politike.

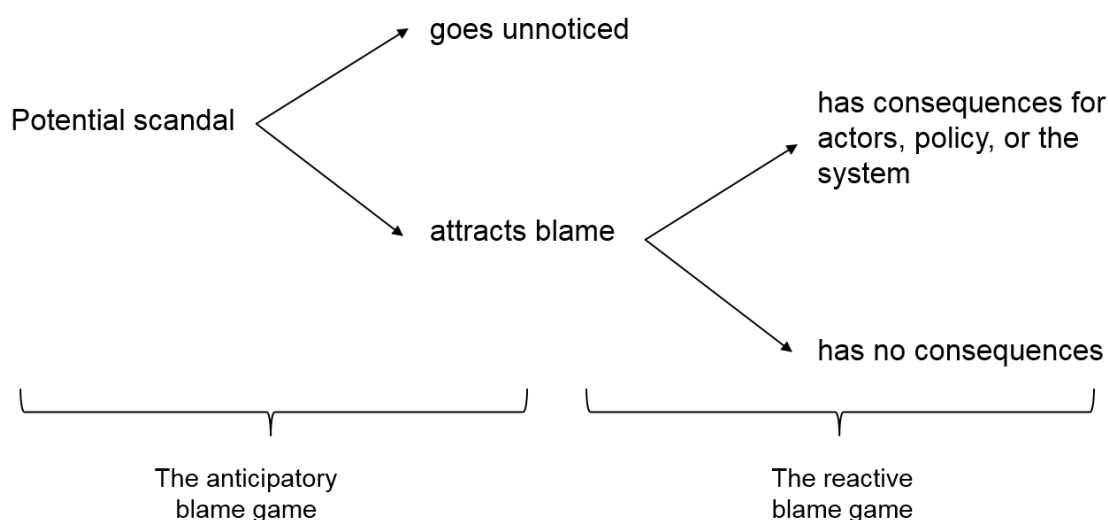
Članek Cooperja in Blocka (2006) obravnava omrežje kriznega odgovora v primeru orkana Katrina, ki je pustošil po zalivu Gulf Coast v ZDA leta 2005. Orkan Katrina je izreden primer, kar je zelo jasno: visoko vidna katastrofa, kjer je bilo uporabljeno prelaganje krivde s strani omrežja. Ta primer ni predstavnik vseh omrežij ali celo omrežij odgovora na krizno situacijo, ki na splošno delujejo veliko bolje in vsebujejo manj krivde (Moynihan 2009). Toda orkan Katrine ostaja uporaben pri ponujanju primera, ki dovoljuje razvoj razlagalne teorije. Ta primer prikazuje omrežne akterje, ki aktivno uporabljajo strategije prelaganja krivde za vzdrževanje organizacijskega ugleda zunaj omrežja, toda z vplivom spodkopavanja odnosov znotraj omrežja.

5 Politika krivde

Okrivljenje omogoča številne funkcije. Omogoča obliko »družbene katarze« (Boin, McConnell in Hart 2008, 9). Prepoznavanje sovražnih posameznikov in organizacij oblikuje enostavno in privlačno politično zgodbo. To nam pomaga pri potrditvi, da neuspeh ni neizogiben izid kompleksnih sistemov, ki okarakterizirajo sodobnost, temveč se ga lahko prepreči in popravi.

Študija prelaganja krivde se osredotoča na motivacijo in dejanja političnih akterjev. Taki uradniki privlačijo javno krivdo v medijih in partizanskih debatah. Javni *menedžerji* so lahko veliko bolj izolirani od javnih oblik okrivljenja, toda vseeno delijo obveznost prelaganja krivde za zaščito njihovega ugleda v političnem okolju (v omrežnem kontekstu je to značilno kot ugled zunaj omrežja) (Carpenter 2001; Weaver 1986, 377).

Slika 5.5: Koncept krivdne igre²³

Vir: Hinterleitner in Sager (2015, 19).

Weaver (1986) navaja, da je osnovni pogoj za prelaganje krivde negativna pristranskost. Javni *menedžerji* (kot izvoljeni uradniki) se soočajo s to pristranskostjo – uspehi so v večini nepriznani, neuspehi pa postavijo javne organizacije pod žaromete.

Vodje agencij so prepoznani in kaznovani. Javni sistemi odgovornosti so opredeljeni na

²³ Koncept krivdne igre nam ponuja sistematični pogled na predvidljive in reaktivne krivdne igre. Ponuja bolj realistično razumevanje politikov, njihovega vedenja in posledic tega vedenja za delovanje demokracije.

podlagi želje po okrivljanju (Romzek in Ingraham 2000). »Biti odgovoren,« navaja Mark Bovens (2005, 189), pomeni, »da prevzameš krivdo.«

Javni menedžerji imajo ostale pobude za zaščito organizacijskega ugleda. Organizacije s pozitivnim ugledom naj se zbirajo in ohranjajo avtonomijo (Carpenter 2001; Roberts 2006). Krivda ima tudi strukturne vplive, ki oblikujejo »organizacijsko arhitekturo, operacijske rutine in oblikovanje politike« (Hood 2007, 192).

Notranje dojemanje in vodenje večjih neuspehov imata lahko odločujoči vpliv na organizacijsko kulturo (Schein 1992, 16).

5.1. Krivda v državi agentov

Nastanek raziskav na podlagi prelaganja krivde in organizacijskega ugleda se pojavlja istočasno s pomembnimi spremembami v upravljanju. Nekatere še niti niso obravnavane v literaturi. Na več političnih področjih se novo politično vodstvo zavzema za strukturno ločitev med izvoljenimi uradniki in ponudniki storitev prek zunanjih podizvajalcev (*outsourcing*), strukturnih ločitev, pogodb ali privatizacije (Bhatia 2010; Bode 2006; Klitgaard 2008; Pierson 1995).

Take reforme so racionalizirane pod pogoji izvajanja in demokratskega nadzora, prav tako pa so poravnane s politično logiko prelaganja krivde. Z ustvarjanjem bolj uradne strukturne ločitve od vpeljevanja politike si izvoljeni uradniki želijo odstraniti nekaj političnega tveganja, ki te politike vključujejo (Cohn 1997; Weimer 2006).

Weaver (1986) prepozna to strategijo kot »prelaganje krivde (*passing the buck*)«, medtem ko Hood (2002) pojav opisuje kot »strategijo agencije«. Zelo malo je dvomov o tem, da je bil val administrativnih reform v poznem dvajsetem stoletju različno prikazan v različnih državah, včasih tudi naključno (Heinrich, Lynn, in Milward 2010).

Želja izvoljenih uradnikov po prelaganju krivde pripomore k ustvarjanju države agentov, kar ne odstrani krivde. Ko pride do javnih neuspehov, pride do okrivljanja. Res pa je, da so številni neuspehi javnega sektorja višjega profila predstavili strukture postavitve, ki niso onemogočile agentov, da bi se spreobrnil v svojih političnih načelih (Hood in Lodge

2006).

Izkušnja administrativne reforme tako predlaga dve večji implikaciji za študij krivde. Prvič, oslabljeni odnosi sodelujejo z večjim potencialom za prelaganje krivde. Zakaj ostati zvesti tistim, ki vas prisilijo v strelno linijo? Drugič, ko so predhodno zakriti agenti razkriti političnemu žarometu, se poveča število potencialnih igralcev v igri okrivljenja. Popolno razumevanje prelaganja krivde mora preiti politična načela za vključevanje številčnejšega spektra agentov.

Do sedaj se je raziskava prelaganja krivde in organizacijskega ugleda v administraciji osredotočala na agente, ki obstanejo znotraj tradicionalnih hierarhij (npr. Carpenter 2001; Hood in drugi 2009; James 2004; Maor 2010; Roberts 2006), ali člane tretjih organizacij, ki obdržijo hierarhičen odnos s političnimi načeli (npr. Hood 2002; Hood in Lodge 2006). Administrativna reforma je prav tako povzročila razmah kompleksnejših oblik upravljanja »*principal agent*«.

Prav tako so je povzročila izide omrežij z več akterji kot obliko dostave storitev (Bode 2006). Omrežja so definirana kot »skupine treh ali več pravno avtonomnih organizacij, ki delujejo skupaj za doseg ne le enega svojih ciljev, ampak tudi za doseg skupinskega cilja« (Provan in Kenis 2008, 231). Z lastnostmi omrežja lahko raziskujemo, kako osnovne strukturne značilnosti omrežij povzročijo prelaganje krivde v naporih za zaščito organizacijskega ugleda.

5.2. Lastnosti omrežja in prelaganje krivde

Večina raziskav o omrežjih je raziskovala, kaj povzroči, da se omrežja usklajujejo, manjka pa pregled motečih dejavnikov, predvsem prelaganja krivde. Nekatere najosnovnejše lastnosti omrežij lahko vodijo do tega, da pričakujemo, da ima prelaganje krivde veliko vlogo v delovanju omrežja.

Osnovna definicijska značilnost omrežij je, da vsebujejo več neodvisnih akterjev (Powell 1990; Provan in Kenis 2008). Ti akterji imajo različne institucionalne navade, pogosto z različnimi nastavitvami (Koppenjan in Klijn 2004, 7), kar povzroči napetost med zaščito

akterjevega organizacijskega ugleda ter ostalimi člani omrežja in omrežja kot celote.

Vedno več avtonomnih akterjev lahko začne z uresničevanjem svojih interesov, kar se lahko z okrivljenjem le poslabša. Študije omrežij navajajo, da različne mešanice institucionalnih zvestob, če je vse enakopravno, vodijo v konflikte (Koppenjan in Klijn 2004).

Avtoriteta je načeloma bolj razpršena v omrežjih kot pri hierarhijah, saj omrežja nimajo dominantnega načela, ki lahko prepreči ali nadzoruje porazdelitev krivde. Ena izmed prednosti tradicionalne hierarhije je, da je dovoljevala političnim uradnikom in menedžerjem, da so razvili javne kupčije za storitve, ki so vzdrževale zvestobo (Hood in Lodge 2006), medtem ko bolj oslabljeni strukturni odnosi omrežij ponujajo manj osnove za ponovno vzpostavitev takih kupčij.

Razpršena narava avtoritete v omrežjih omogoča dvoumno odgovornost. Za prelaganje krivde to predstavlja nekaj prednosti, kot na primer: samo število akterjev, ki so vpleteni v odgovor na krizno situacijo, povzroča negotovost pri določanju krivde (Gomez in Wilson 2008, 2).

Te lastnosti vzpostavijo namerno strategijo prelaganja krivde z izkoriščanjem partnerstev (Hood 2011a, 81). Ob nejasnih odgovornostih pa se je težko izogniti krivdi, navaja Weaver (1986), posledica česar je dodelitev krivde brez možnosti procesa prelaganja krivde. Hood (2011a, 81) priznava, da »partnerji lahko krivijo drug drugega«.

Zanašanje na partnerje je še ena izmed tradicionalnih strategij prelaganja krivde, ki omogoči »obkroževanje skupin« (Weaver 1986) in je izvedljiva do določene mere. Ta strategija razprši krivdo s tem, da jo porazdeli med vse vpletene akterje. Če so krivi vsi, ni kriv nihče. To je »vedno tvegana strategija«, pojasnjuje Weaver (1986, 389), in »deluje le, če je doseženo skoraj popolno soglasje ... razen v primeru, da se strinjanje lahko doseže tiho, z zavezami k podpori že vnaprej, zadeva ni uspešna« (glej tudi Brändström in Kuipers 2003, 298).

Ko postanejo omrežja večja in bolj raznolika, se zmanjša njihova sposobnost za vzdrževanje soglasja. Medtem ko so teoretična omrežja uporabnejša pri razpršitvi krivde,

je zelo težko obdržati disciplino zaradi njihove velikine, ta pa je nujno potrebna za obkroževanje skupin. Takoj ko eden izmed akterjev preneha s to strategijo, lahko propadejo vsi. Posledično lahko predvidevamo naslednje: bolj ko postanejo omrežja raznolika in decentralizirana, bolj verjetna je strategija prelaganja krivde.

Nekatere lastnosti, ki so povezane z omrežji, lahko pomenijo večjo verjetnost prelaganja krivde. Obstajajo znatni dokazi, da so omrežja, ki zelo dobro delujejo, karakterizirana z visokimi stopnjami norm zaupanja in vzajemnosti (McGuire 2006, 19).

Toda sam obstoj oblike omrežja ne pomeni takih lastnosti. Naslednji del se osredotoča predvsem na to, kako lahko skrb za ugled zunaj omrežja spodkopava zaupanje in vzajemnost znotraj omrežja ter povzroča krivdo.

5.3. Vloga zunanjega ugleda omrežja

V klasičnih opisih omrežij je definirano, da imajo tisti, ki želijo biti uspešni kot akterji v omrežju, pobudo, da razvijajo ugled zaupanja in sposobnosti med sočlani omrežja (Powell 1990). Akterji v omrežju začnejo ceniti sposobnosti ostalih članov z opazovanjem teh članov, ko izpolnjujejo svoje dolžnosti.

Posledično se povečuje njihovo zaupanje. Z zaščito njihovih ugledov znotraj omrežij člani pridobijo prednosti iz omrežja. Razvijejo se krogi kreposti, ki nagrajujejo vzajemnost in usklajenost, tako pa je okrivljenje drugih akterjev znotraj omrežja manj verjetno.

Toda ugled je za koordinacijo omrežja dvorezen meč. Standardna obravnava ugleda v študiji omrežij je omejena, saj ne obravnava tega, kako je vedenje članov upravljano zunaj omrežja, torej na večjem političnem odru.

Člani omrežja so zaskrbljeni glede izbire med zaščito svojega ugleda zunaj in znotraj omrežja. To razlikovanje med ugledom zunaj in znotraj omrežja izhaja iz dveh pogledov. Kot navaja Carpenter (2001, 11), morajo organizacije predstaviti svoj ugled pred več občinstvi. To zahteva razlikovalni vpliv in želje članov občinstva. V nekaterih primerih to pomeni prednostno obravnavno ene izmed skupin.

Pomembni okoljski akterji članom omrežja niso le ostali člani omrežja. Glavnim političnim akterjem, interesnim skupinam in občinstvu po navadi pomeni zelo veliko in so v poziciji, da kaznujejo ali nagradijo člana omrežja glede na ugled članov omrežja (Carpenter 2001; Roberts 2006).

To povzroči napetost med člani omrežij pod pogojem, ko ohranjanje njihovega ugleda za zunanje politično občinstvo lahko oškoduje njihov ugled pri ostalih članih omrežja. Tak pogoj je zelo verjetno vodenje krivde pri neuspehu omrežja.

Pojav strategij prelaganja krivde je bolj verjeten, če je organizacijski ugled zunaj omrežja pomembnejši kot organizacijski ugled znotraj omrežja.

Želja po varovanju ugleda zunaj omrežja ni nujno v skladu s koordinacijo in ne vodi vedno v konflikt in okrivljenje. Mogoče si je predstavljati, da se člani omrežja skupaj vedejo primerno za varovanje svojega ugleda ali poiščejo način za prelaganje krivde na način, ki ne spodbija ugleda sočlanov v omrežju (npr. z obkroževanjem skupin).

Ta trditev ne pomeni, da bodo akterji, ki so zaskrbljeni glede ugleda zunaj omrežja in politične odgovornosti, vedno vzpostavili strategije izogibanja krivde, ki lahko oškodujejo ugled znotraj omrežja. Bolj verjetno je, da bi to storili akterji, ki dajejo prednost ugledu znotraj omrežja.

Kakšni so pogoji, pod katerimi ugled zunaj omrežja lahko goji prelaganje krivde? Nekateri so zelo jasni. Predvsem mora obstajati neka oblika vidnega neuspeha omrežja, ki ima potencial, da oškoduje ugled zunaj omrežja, akterji pa morajo verjeti, da prelaganje krivde lahko pomaga pri zaščiti ugleda njihove organizacije zunaj omrežja.

Če sodelujoči predvidijo, da ostali člani omrežja ne izpolnjujejo svojih obveznosti ali jih ne morejo izpolnjevati, imajo ti pobudo za vzpostavitev prelaganja krivde, da bi zaščitili svoj ugled zunaj omrežja.

Če akterji omrežja predvidijo ali opazijo, da se ostali člani omrežja vpletejo v okrivljenje, imajo ti pobudo, da krivijo in se maščujejo, ko pride do okrivljenja.

Ostali razlogi so manj očitni, čeprav so lastnosti omrežij javnih storitev. Akterji morajo dajati prednost ugledu zunaj omrežja v primerjavi z ugledom znotraj omrežja do te stopnje, da so pripravljeni oškodovati poslednjega, da bi zaščitili prvega. Surova mera take prednosti je razmerje med organizacijskimi viri, ki prihajajo iz zunanje povezave do notranjosti omrežja.

Nekateri akterji omrežja so lahko zelo odvisni od dobre volje ostalih akterjev znotraj omrežja zaradi virov. To jih spodbudi pri zaščiti svojega ugleda znotraj omrežja s financiranjem ponudnikov (kar pa ne izključuje selektivnega okrivljenja ponudnikov brez virov v omrežjih).

Ostali akterji v omrežju, ki niso omenjeni v tem delu, so v večini odvisni od financiranja s strani akterjev zunaj omrežja. To lahko vključuje javne agencije, ki so popolnoma odvisne od političnih akterjev za sredstva in pravila upravljanja.

Prav tako lahko to vključuje zasebne ali nevladne pogodbenike, ki lahko delujejo v različnih omrežjih in so tako odvisni od vzdrževanja splošnega pozitivnega ugleda za konkurenco, ki sega čez katero koli omrežje.

Če je članstvo v omrežju prostovoljno, obstaja prepričanje, da je to članstvo cenjeno, vzdrževanje dobrih odnosov z ostalimi člani omrežja pa je pomembno. Za veliko javnih akterjev, ki so vpleteni v omrežja, je njihova vloga politična zahteva, izhod pa ni možen (McGuire 2006).

Politični akterji zunaj omrežij so določili, katere organizacije so lahko del tega omrežja, člani omrežja pa lahko pridobijo korist od ostalih članov omrežja, ki spodbujajo norme vzajemnosti.

Mogoča je gibljivost pri spremembi sestave zasebnih in neprofitnih akterjev v omrežju, toda v mnogih situacijah dolgoročne pogodbe in specializirane storitve pomenijo, da ni veliko možnosti izbire, s kom lahko delajo (Brown, Potoski in Van Slyke 2006).

Ko je članstvo v omrežju pogojeno z uradno zahtevo, člani pridobijo manj z ohranjanjem zvestobe znotraj omrežja, saj zunanji akterji določajo dostop do njega.

5.4. Strategije BAB

Slika 5.6: Strategije in pristopi za prelaganje krivde

Strategija	Pristop za prelaganje krivde
Omejitev programa	Preprečevanje nastanka krivde z neupoštevanjem morebitnih izbir z visokimi stroški
Ponovna opredelitev zadeve	Preprečevanje nastanka krivde z razvijanjem novih možnosti politike, ki razpršijo ali povzročijo nejasne izgube
Zapravljanje dobrega	Preprečevanje ali odložitev nastanka krivde z zagotavljanjem sredstev za preprečitev izgub pri volilnih skupinah
Prelaganje odgovornosti	Odvračanje krivde s prisiljevanjem ostalih, da se ustvarijo stroškovne izbire
Iskanje grešnega kozla	Odvračanje krivde s prelaganjem krivde na druge
Pridružiti se skupini	Odvračanje krivde s podpiranjem politično priljubljene alternative
Obkrožite skupino	Razpršitev krivde z razporejanjem med čim več oblikovalcev politike
Zaustavite me, preden spet ubijem koga	Preprečevanje nastanka krivde s priložnostmi pripisovanja zaslug, ki so v sporu z izbirami politike

Vir: Weaver (1986, 385).

- Prva strategija (omejitev programa): v tem primeru gre predvsem za izogibanje politiziranja hazardne reforme; ni mogoča v primerih, ko je reforma nujna.
- Druga strategija (ponovna opredelitev zadeve): v tem primeru gre za poskus razširitve stroškov reforme in je prav tako lahko uporabljena za strategijo reforme.

- Tretja strategija (zapravljanje dobrega denarja po slabem): v tem primeru gre za strategijo, ki poskuša omiliti bolečine reforme s ponujanjem manjšega nadomestila, prav tako pa je lahko strategija, ki je v pomoč reformi.
- Četrta strategija (prelaganje odgovornosti): to je prelaganje krivde, ki vključuje »avtomatsko vlado« (glej Weaver 1988, 353). To je ponovno strategija za vpeljavo reforme, ki pomaga pri zmanjševanju negativnih posledic.
- Peta strategija (iskanje grešnega kozla): to je strategija prelaganja krivde za ukrepe reforme. Kot je prikazano v kontekstu predvidene teorije, sta Evropska unija ter predvsem Ekonomska in denarna unija (EMU) verjetno najboljša primera grešnih kozlov pri reformah socialne države.
- Šesta strategija (pridruži se skupini): v tem primeru gre za nihanje mnenja v smeri zmagovalne skupine. V kontekstu reforme socialne države se zdi ta strategija manj verjetna, če pride do tega, pa niti ne poveča težavnosti reforme.
- Sedma strategija (obkroži skupine): ta strategija se uporablja, ko je krivda neizogibna, z njo pa delimo čim več krivde. Primer: z vključevanjem opozicije v paket reform, ki je zelo nepriljubljen.
- Osmo, Weaverjevo strategijo (»Zaustavite me, preden spet koga ubijem«) pa je omejitev zasebnosti glede izbire. Primera te strategije sta stabilnost Evropske unije in pakt rasti ter ustanovitev neodvisne Evropske centralne banke. Ta strategija okrepi samo reformo.²⁴

5.5. Krivda v političnem prostoru

Izraz »krivda« je definiran kot »premišljevati ali izreči, da je nekdo odgovoren za nekaj,

²⁴ Večina strategij prelaganja krivde, ki so bile osnovane za delovanje proti reformi, so lahko uporabljene s strani politikov za lajšanje naporov reforme.

kar je bilo storjeno (napačno ali narobe) ali ni bilo storjeno«, »biti odgovoren za nekaj slabega; si zaslužiti biti okrivljen«, »odgovornost za nekaj, kar je bilo storjeno na napačen način ali narobe« ali »okarati zaradi nečesa, kar je bilo storjeno narobe« (slovar Oxford Dictionary, 1989).

Ta sklop definicij izraža dva elementa krivde: prvič, da je bilo »nekaj storjeno napačno« ali »narobe«, in drugič, povezuje »slabo stvar« z odgovornostjo »nekoga«. Krivda je dejanje pripisovanja »slabe« ali »napačne« stvari določeni fizični ali pravni osebi.

V zelo znanem sociološkem modelu Felstinerja in drugih (1980) o nastanku pravnega spora je predstavljen postopek v treh fazah: *poimenovati*, *okriviti* in *trditi*. Prva faza se začne s »škodljivo izkušnjo«, ki je definirana kot »kakršna koli izkušnja, ki je razvrednotena s strani osebe, ki se ji pripetijo« (prav tam, 634). To izhodišče se izogne bolj moralno zaznamovanim izrazom, kot sta »slabo« in »narobe«, ter določa izgradnjo krivde na temeljih subjektivnega obsojanja. To omogoča bolj *opisno* kot pa *normativno* analizo krivde.

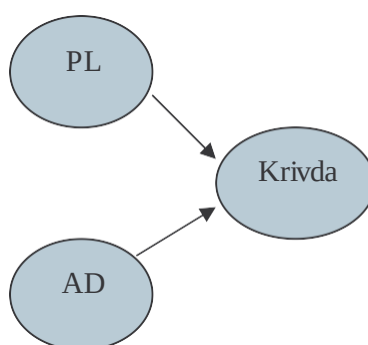
Vseeno sama (zavedna) škodljiva izkušnja ni dovolj. »Nezavedna škodljiva izkušnja mora biti pretvorjena v zavedno škodljivo izkušnjo, da lahko pride do sporov in lajšalnih dejavnosti« (prav tam, 633).

Prva transformacija – »priznati samemu sebi, da je določena izkušnja škodljiva« – se imenuje *poimenovati* (prav tam, 635). Do naslednjega koraka – *kriviti* – »pride, ko oseba opiše poškodbo kot krivdo drugega posameznika ali družbene osebe (prav tam, .). Ko sta zaključena prva dva koraka, lahko pričakujemo še tretjega: trditi – »ko nekdo, ki je bil oškodovan, zatrdi posamezniku ali osebi, da verjame, da je odgovoren, in zaprosi za neko nadomestilo« (prav tam, 635–6).

Ta koncept krivde navaja, da je izraz krivde rezultat dveh elementov: pridobljene negativne izkušnje, ki jo imenujemo pridobljena izguba (*percieved loss* – *PL*), in pripisovanja odgovornosti za to izkušnjo določenemu agentu, ki ga imenujemo dimenzija agencije (*agency dimension* – *AD*) (glej Brändström in Kuipers 2003; Bovens in drugi 1999: 126; glej tudi »izsledljivost« v Arnold 1990).

Predstavljen model krivde postavlja PL in AD v model zmernosti izražanja krivde, torej so izražanja krivde rezultat interakcije med PL in AD. To se sklada z dognanji Felstinerja in drugih (1980) ter temelji na številnih dosedanjih raziskavah na področju politične psihologije. Glede na to, da je izražena krivda *usmerjen* odnos in ne neodvisno povezana z obsegom PL, predvidevamo, da je rezultat interakcije med PL ter smerjo in koherentnostjo AD.

Slika 5.7: Osnovni model krivde

Vir: Weaver (1986, 386).

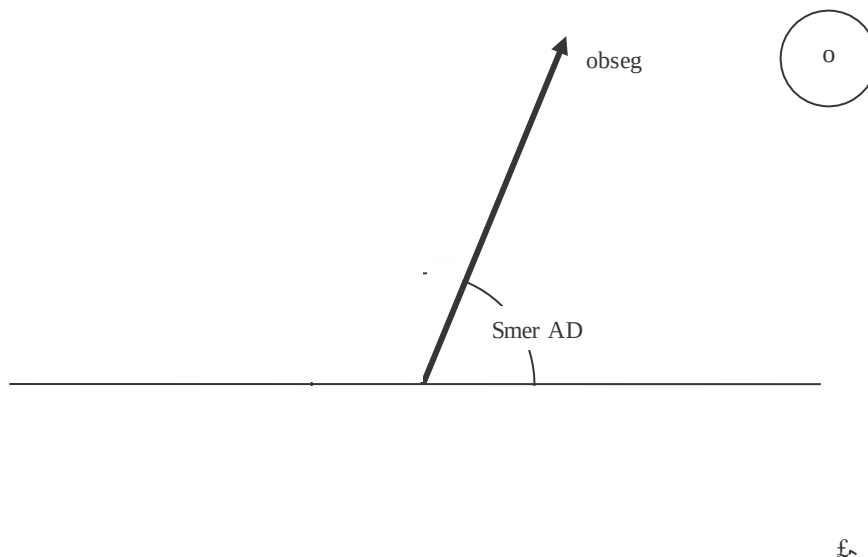
Krivda je usmerjen odnos, kar pomeni, da se meri v skladu z določenim agentom. Tako se pri danem PL od AD pričakuje, da uravnava stopnjo krivde prek agentov. Kot je prikazano na sliki 2, za dani obseg PL pripisovanje krivde agentu »o« pomeni krivdo za »o« in za nobenega drugega agenta. Ta primer predstavlja situacijo popolne koherentnosti AD, torej je pripisovanje usmerjeno na agenta »o«.

Slika 5.8.: PL in popolnoma koherenten AD

Morebitni agenti:

a

£

Vir: Weaver (1986, 386).

Peffley (1985, 192) je prav tako trdil, da je vpliv ekonomskih vtisov na politična vrednotenja usklajen s pripisovanjem teh pogojev tarči ocenjevanja. Številne raziskave so pokazale, da je pripisovanje odgovornosti osrednji moderator pri odnosih med pridobljenimi ekonomski pogoji in političnim sodelovanjem (Arceneaux 2003) ter političnimi ocenjevanji različnih agentov, kot so predsedniki ZDA (Lau in Sears 1981; Peffley in Williams 1985; Rudolph in Grant 2002; Rudolf 2003b), guvernerjev (Rudolph 2003a; Stein 1990) in kongresa (Rudolf 2003b).

Krivda lahko variira v stopnji abstrakcije: od okrivljenja »kapitalizma« za »razredni sistem« do okrivljenja določenih vodij Carbide Union za 8.000 nepotrebnih smrti, ki so se zgodile v Bhopalu leta 1984 (Jasanoff 1994).

Kot je predstavljeno na sliki 3: če za podani PL nastanejo relativno podobni ukrepi, pripisani mnogim agentom, je AD nekoherenten in ni mogoče izpostaviti nobenega jasnega vektorja krivde (tega predstavlja prekinjena črta okoli puščic).

Vpliv natančnosti pripisovanja, kot imenujemo koherentnost AD ob pojavu krivde, še ni bil intenzivno raziskan. Nekateri raziskovalci predlagajo, da je koherentnost AD pozitivno povezana s pojavom krivde.

Wilson (1961, 63) navaja, da je pasivni odgovor Američanov črne polti glede razširjenih težav z nastanitvijo deloma rezultat večjega števila kršiteljev in morebitnih nadomestil za težave.

Javeline (2003) je na osnovi nacionalnega vprašalnika ruskega prebivalstva ugotovila, da »večja kot je natančnost pripisovanja krivde, večja je verjetnost protestov«, torej natančnost pripisovanja je povezana z izražanjem krivde.

Javeline navaja, da natančnost lahko zniža ceno informacij, organizacije in priložnosti, kar je povezano z učinkovitim javnim protestom (Javeline 2003, 109). Druga veja literature ponuja manj posredno, toda vseeno razumno podporo pomembnosti koherentnosti AD.

Številne primerjalne analize ekonomskega glasovanja v Evropi in ZDA poročajo, da je ekonomski volilni glas/razmerje strinjanja oslavljen v državah (ali zveznih državah) z ločeno vlado ali visoko stopnjo kompleksnosti koalicije (Anderson 1995, 2000; Lewis-Beck 1988; Leyden in Borrelli 1995; Powell in Whitten 1993; Rudolph 2003a).

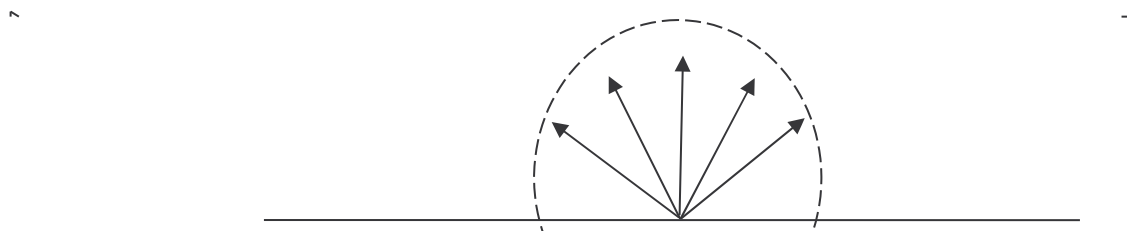
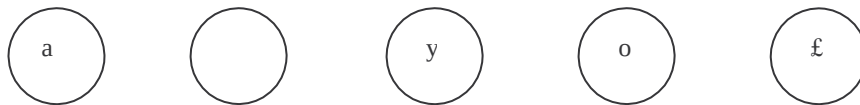
Če predpostavljamo, da institucionalne strukture posredujejo koherentnost AD, ta dognanja podpirajo odnos med koherentnostjo AD in krivdo, ki je opisan zgoraj.

Toda koherentnost AD je lahko omenjena na obeh posameznih stopnjah: kot osebno obsojanje glede natančnosti pripisovanja (glej: Javeline 2003) in na agregatni stopnji kot stopnja strinjanja glede pripisanega agenta. Javeline ugotavlja, da je koherentnost AD na posamezni stopnji povezana z nagnjenji k protestom, čeprav so podatki o vplivih koherentnosti AD na agregatni stopnji izražanja krivde pomanjkljivi.

Nadaljnje raziskave na področju vpliva koherentnosti AD na izražanje krivde so potrebne predvsem zato, ker je nekaj strategij prelaganja krivde obrazloženih na podlagi zmanjševanja koherentnosti AD (Weaver 1986: »obkroži skupine«; Hood 2004: »protokolizacija«).

Slika 5.9: PL in nekoherenten AD

Morebitni agenti:

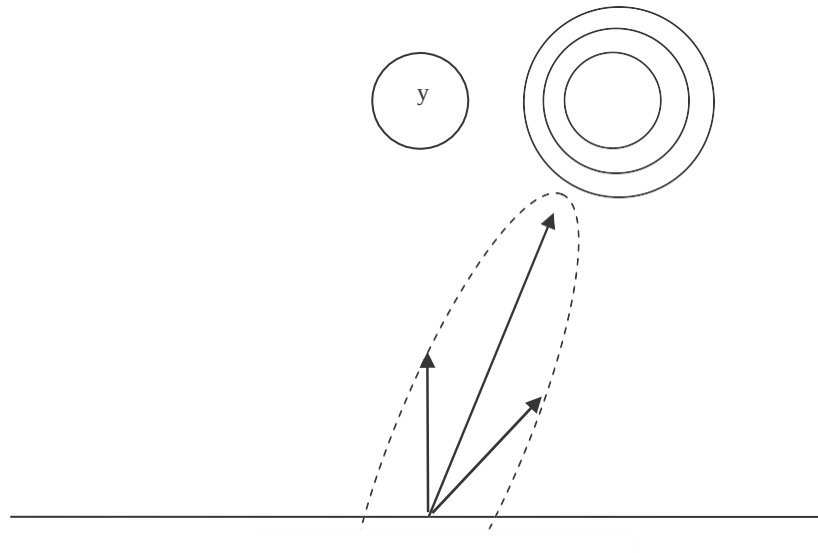
Vir: Weaver (1986, 387)

Slika 3 opisuje manj ekstremno situacijo. V tem primeru je PL pripisan trem agentom, čeprav je večina vseeno pripisana agentu »o«, manjša deleža pa »y« in »£«. To ustvari vektor krivde, ki je podoben vektorju s slike 1, toda lahko pričakujemo, da je manjše velikosti (za podani PL), saj ni popolnoma koherenten. Nekaj te krivde je lahko usmerjene v »y« in »£«. Stopnja koherentnosti je grafično prikazana z ostrino (ali širino) nosilca vektorja krivde.

Slika 5.10.: PL in relativno koherenten AD = relativno učinkovita krivda

Morebitni agenti: a

Vir: Weaver (1986, 387)

5.6. Štiri zasnove prelaganja krivde

Obstoječa literatura o političnemu prelaganju krivde (*blame avoidance – BA*) je bogata in raznolika, toda nekoliko pomanjkljiva v skupnih konceptih. Tako se je naš pripravljalni teoretični okvir za vrednotenje literature začel z osnovnim vprašanjem: »Kaj se razume pod prelaganjem krivde?«

Prvo branje vsebinskega (čeprav ne izčrpnega) vzorca del o prelaganju krivde je povzročilo tematsko razlikovanje osnovnih vrst odgovorov na to vprašanje: (1) BA kot **motivacija**, (2) BA kot **priložnost**, (3) BA kot **dejavnost** in (4) BA kot **izid**.

5.7. Motivacija prelaganja krivde

Weaver (1986) v svojem zelo znanem članku omenja predlog teorije o motivaciji politike. Ta teorija je sestavljena iz treh osnovnih motivacij: (1) pripisovanja zaslug, (2) »dobre politike« in (3) prelaganja krivde. Ta trditev sloni na domnevi, da vsaj nekateri volivci obravnavajo retrospektivno volitev (Arnold 1990; Weaver 1986, 380).

Če domnevamo, da je večina oblikovalcev politike motivirana s svojo težnjo po povečanju

svojih možnosti za ponovno izvolitev, tako Weaver, ima pri prevajanju stroškov in prednosti v izgube in pridobitve za uradne osebe stopnja koncentracije stroškov in prednosti pri določenih skupnih igrah zelo pomembno vlogo (glej tudi Pierson 1996).

Poleg tega (če upoštevamo enake koncentracije stroškov za izgube in prednosti za pridobitve) raziskave kažejo, da so tisti, ki izgubljajo, veliko bolj opazni (in delujejo zaradi oškodovanja) kot tisti, ki pridobivajo, delujejo pa na osnovi svojega izboljšanega stanja (Kahnemann in Tversky 1984). Ta asimetrična reakcija je vidna tudi v političnem kontekstu (Bloom in Price 1975; Kernell 1977; Lau 1985).

Weaver tako pojasnjuje, da pod takimi pogoji »oblikovalci politike najverjetneje poskušajo, da ne bi v polni meri pripisovali zaslug niti prednosti, temveč skušajo zmanjšati izgube, kjer lahko nastane krivda«.

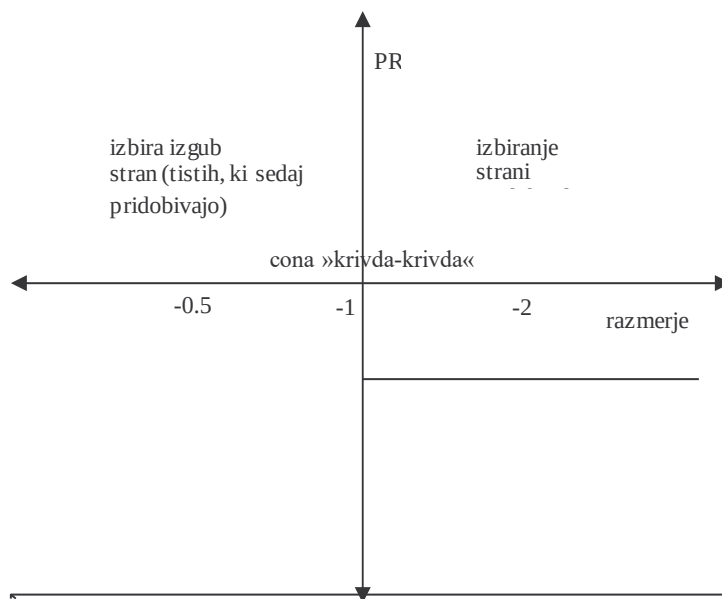
5.8. Postavljanje vrednosti cone »krivda–krivda«

Glede na to trditev Weaver navaja, da je v primerih, ko so neto stroški in prednosti visoke, zlahka pričakovati, da bo motivacija prelaganja krivde v prednosti, saj je verjetno, da bo vsaka stranka, ki izgublja, bolj pripravljena politično odgovarjati kot tista, ki zmaguje (Weaver 1986, 378–9).

Toda koliko so ljudje bolj občutljivi na izgube kot pa pridobitve? Kakšna je velikost koeficienta izogibanja izgubam? Glede na novejšo raziskavo o izogibanju izgubam pri tveganih izbilih (Tversky in Kahneman 1992) in izbilih brez tveganja (Tversky in Kahneman 1991; Kahneman, Knetsch in Thaler 1990) je prisoten dokaz, da so izgube pretehtane približno dvakrat pogostejše kot enakovredne pridobitve (najpogostejše vrednosti »koeficienta izogibanja izgubam« sta med 2 in 4) (Heath in drugi 1999).

Na podlagi teh meritev lahko predvidimo natančnejše pogoje, ki so kvalitativno prikazani v kvadrantu (1) Weaverjeve matrike (Weaver 1986, 379). Slika 4 prikazuje odnos med razmerjem neto prednosti in neto stroškov ter pričakovanim političnim odzivom (PR), ki pri tem nastane (za vpogled v uradne analize glej Prilogo 1).

Slika 5.11: Odnos med razmerjem PG/PL in političnim odzivom (za koeficient izogibanja izgub 2)

Vir: Weaver (1986, 379).

Razmerje PG/PL je izraz, ki označuje relativne mere PG in PL . Slika 5 prikazuje (približen) odnos med razmerjem PG/PL , to je delež neto prednosti in neto stroškov volilnega telesa ter stopnjo neto političnega odziva, to je neto ocene, in rezultata političnega odziva s strani akterjev. V primeru, ko je razmerje PG/PL enako -1 (torej absolutna vrednost PG je absolutna vrednost PL), je neto politični odziv negativen (ne glede na stanje politike po izbiri uradnika). Taka situacija obstaja za vrednost $-2 < PG/PL < -0,5$ in je v skladu z Weaverjevim (1) kvadrantom. Tako stanje se lahko imenuje situacija »krivda–krivda«. V takih situacijah je pričakovati, da bo »razumen« oblikovalec politike vpeljal strategije v pričakovanju prelaganja krivde (glej spodaj).

Z uporabo oštevilčenega koeficienta izogibanja izgubi lahko ovrednotimo Weaverjev kvalitativni argument in vzdržujemo dejstvo, da je motivacija prelaganja krivde razumna v situacijah, kjer so neto pridobitve več kot dve tretjini in več kot tretjina (domnevamo, da je relativno podobna stopnja koncentracije stroškov/pridobitev za pridobitelje in zgube).

V primeru, da neto pridobitve presegajo dve tretjini, je pripisovanje zaslug verjetno; če neto pridobitve zmanjšamo za eno tretjino, pa lahko uradniki pripisujejo zasluge zamenjavi pozicije. To pomeni občutno široko izbiro distribucije razmerja med stroški in prednostmi, kjer je prelaganje krivde razumna motivacija.

V resničnem življenju lahko redko oštevilčimo razmerje PG/PL , toda ta količina ponuja

lestvico za ocenjevanje potrebe po dejavnosti BA. Izogibanje izgubam prav tako nakazuje, da je zmanjšanje PL za eno enoto na grobo enako vredno kot dodani dve enoti PG, kar je razumen vir motivacije prelaganja krivde.²⁵

Druga situacija, ki povečuje možnost motivacije prelaganja krivde, je negativna vsota, na primer zmanjšanje proračuna (Weaver 1986, 379). »Omejevanje je v splošnem smislu vaja v prelaganju krivde, pa tudi v pripisovanju zaslug; prednostno zato, ker so stroški omejevanja koncentrirani (in pogosto takojšnji), medtem ko prednosti niso« (Pierson 1996, 145).

Podporniki takih politik se soočajo s trkom med njihovimi izbirami v politiki in njihovimi volilnimi obljubami. Podobna situacija je mogoča, ko so si v nasprotju osebni ali politični interesi oblikovalca politike in delov, kot na primer dvig plač v kongresu (Weaver 1986: 380).²⁶

5.9. Ko pridejo na vrsto pridevniki: pričakovano in reaktivno prelaganje krivde

Kathleen McGrew (1991) je podala mnenje o Weaverjevem (1986) delu in poudarila, da »izogibanje situaciji, v kateri lahko nastane krivda, ni vedno mogoče«, politiki pa se lahko znajdejo v situaciji, za katero bodo okrivljeni. Avtorica navaja te »taktike nadzora škode kot strategije za prelaganje krivde« (1991: 1135).

Arnold (1990) jasno uporablja to razlikovanje med navajanjem, da člani kongresa ZDA lahko prepoznajo morebitno kritiko določenih politik. Videti je, da moramo razlikovati med dvema določenima stopnjama dejavnosti prelaganja krivde: pri prvi se politično dejanje zgodi pred samim nastankom krivde ali dogodka, kjer prelaganje krivde mogoče kot pričakovano dejanje, pri drugi pa sledi politično dejanje po nastanku krivde kot reaktivno dejanje.

Dve fazi dejavnosti prelaganja krivde se razlikujeta po svoji časovni razporeditvi v skladu

²⁵ Ta nabor je med vrednostmi $-2 < PG/PL < -1$, če bi upoštevali možnost, da se podpre le skupina, ki pridobiva. Če pa obstaja možnost zamenjave strani, ki jo predstavlja leva stran grafa (»izberi skupino, Weaver 1986«), je zgornja meja nabora $-0,5$.

²⁶ Tretja situacija, ki jo navaja Weaver (1986, 380), se nanaša na situacije »kršitve soglasja«. Taka situacija je edini primer reaktivnega prelaganja krivde na tem seznamu in je videti, da nima osrednje vloge v njegovi razpravi (glej pomanjkanje te situacije v razpredelnici 3 na strani 385).

z nastankom krivde.

V analizi bi radi uporabili to razlikovanje in izraz »prelaganje pričakovane krivde (ABA)« za politične strategije, ki so uporabljene pred nastankom krivde, ter izraz »reaktivno prelaganje krivde (RBA)«, ki označuje strategije, ki so uporabljene po predstavitvi krivde.

Politična motivacija za reaktivno prelaganje krivde leži v nevarnostih »politiziranih neuspehov«. Taki dogodki ponujajo kritikom oblikovalcev politike znak, »da je nekaj gnilega v deželi« (Kingdon 1995, 98; Brändström in Kuipers 2003, 281).

Raziskave o tem, kako takim situacijam sledijo igre okrivljenja, so predstavili Ellis (1994), Bovens in Hart (1996), Bovens in drugi (1999) ter Brändström in Kuipers (2003).

Pogoji lahko vključujejo institucionalne lastnosti, konstelacijo sistema strank ter dogovor in dojemanje družbenih cepitev. Tako dojemanje prelaganja krivde je najverjetneje najbolj raziskano področje do sedaj.

Literatura predlaga nekaj tipov priložnosti prelaganja krivde. Prvi tip je ponudba pogojev, ki ovirajo nastanek krivde. Povezana je z odnosom med institucionalno strukturo in elementom dimenzije agencije.

Kot je omenjeno zgoraj, številne primerjalne analize ekonomskega glasovanja v Evropi in v državah ZDA ugotavljajo, da je razmerje med ekonomskimi dojemaji in volilnimi glasovi/odnosom strinjanja oslabiljeno v državah (ali zveznih državah) z ločeno vlado ali visoko stopnjo kompleksne koalicije (Anderson 1995, 2000; Lewis-Beck 1988; Leyden in Borrelli 1995; Power in Whitten 1993; Rudolph 2003a).

Z drugimi besedami, ko so ljudje soočeni s kompleksno institucionalno strukturo upravljanja ali ko je odločitev videti kot izdelek večje in raznolike skupine, je videti, da koherentnost AD izgine, posledično pa tudi izražanje krivde, čeprav ostaja PL nedotaknjen (kot je razvidno iz zgornjih dognanj).

Drugi način, na katerega prelaganje krivde vpliva na politiko krivde, je ponujanje okoliščin, katerih krivda ni preusmerjena v politično dejavnost. Ta dinamika je edinstvena s tega vidika, da ni videti, da vpliva na elemente krivde, temveč na njene sestavne dele. Možnosti glasu in izhoda, ki so na voljo za sestavne dele, določajo stopnjo, do katere

lahko delujejo zaradi svojih zamer (Hirschman 1970). Iz tega izhaja, da odsotnost izvedljivega izhoda lahko pričakovano zavira glas (prav tam,.). To je dejansko zadeva politične izbire.

Anderson (1995) je odkril, da je priljubljenost strank desnega krila relativno manj ranljiva zaradi kritike glede na stopnjo inflacije, Ross (2000) pa navaja, da stranke levega krila prejemajo relativno manj javne kritike za odločitve omejevanja socialne države.

Drugi primer je skupno (še ne raziskano) opazovanje izraelske politike, ki trdi, da le »hawkish« vlada (koalicija, ki jo vodi Likud) lahko ustvari teritorialne koncesije v mirovnem postopku med Izraelom in Palestino ter je zmožna vzdrževati primerno javno podporo.

Ti primeri prikazujejo, da določena konstelacija tekmovanja med strankami (Kitschelt 2001) lahko povzroči priložnost za prelaganje krivde za določene neprijetne politike z vplivanjem na dostopnost političnih možnosti kot odgovor na te politike.

Tretji tip priložnosti prelaganja krivde, ki je tudi najbolj empirično raziskan, je povezan s pogoji, ki ustvarijo ali obremenijo učinkovitost dejavnosti prelaganja krivde.

Ta pogled na priložnosti prelaganja krivde zahteva boljše razumevanje in znanje o dejavnosti prelaganja krivde, predvsem pa izid prelaganja krivde (razprava spodaj).

Primer tega je Hornova (1995) kritika Fiorinine (1982) miselnosti »premika odgovornosti« za delegacijo (obrazloženo spodaj). Hornova kritika je sestavljena iz dveh točk. Prva točka je, da Fiorina priznava, da je model omejen s stopnjo koncentracije interesov. Ampak Horn (1995, 45) trdi, da je tudi pri razpršenih interesih »najboljša strategija za racionalno nezavedne obtoževanje na podlagi izidov in brez pripisovanja krivde«.

Horn podpira to hipotetično možnost s trditvijo, da je doktrina ministrske odgovornosti v westminstrskem sistemu natanko to. Torej »če razpršeni interesi delujejo na tak način [lahko bi rekli: »bi delovali«], potem glavni razlog za »premikanje krivde« nima teže« (prav tam,.)

Hornova druga točka je, da model »premika odgovornosti« deluje le, ko so meje odgovornosti nejasne. Ker so delegacije v polovično neodvisnih predpisovalnih agencijah pogoste tudi v parlamentarnih sistemih, ki imajo jasne meje odgovornosti, Horn (1995, 46) zaključuje, da v »državah s parlamentarnim sistemom zakonodajalci ne morejo premikati odgovornosti pri administrativnih odločitvah, ampak vseeno delegirajo avtoriteto relativno neodvisnim administratorjem«.

V prvi točki Horn začne s predlogom, da strategija, ki je »lahko« uporabljena za obtoževanje predstavnika, temelji na izidih, in nadaljuje s trditvijo, da je taka strategija utelešena v doktrini ministrske odgovornosti v westminstrskem sistemu. Njegova osnova za prvo trditev se nanaša na normativno konvencijo – doktrino ministrske odgovornosti v westminstrskem sistemu – in ne na empirična dognanja. Druga točka je še bolj splošna, in sicer da imajo parlamentarni sistemi jasne meje odgovornosti. Ta trditev je prav tako povzeta iz pravnega članka (Bishop 1990: 499), ampak ni podprta z empiričnimi dokazi. Iz tega sklepamo, da Hornova zavrnitev Fiorininega modela SR ne sme biti zaključena.

Zanimivo je, da čeprav je bil v tej razpravi o sposobnosti zakonodajalcev, da premikajo odgovornost, naveden argument, da je parlamentarni sistem manj ljubezniv kot predsedniški pri takih strategijah, je bil predstavljen tudi nasprotni argument, in sicer glede na sposobnost odgovornega, ki premika odgovornost. Harold Laski v delu *The American Presidency* (1940) trdi, da ameriški predsednik ne more preusmerjati krivde na podrejene zaradi svoje osebne pozicije kot vodja izvršilne veje, medtem ko je v britanskem primeru krivda preusmerjena na anonimno pravno osebo (Ellis 1994, 2; Hood 2002, 2004).

5.10. Dejavnosti prelaganja krivde

Izhodiščna točka za našo razpravo o dejavnosti BAB je povzeta iz del Weaverja (1986, 1988), Arnolda (1990) in Hooda (2002), ki jih pokusimo integrirati v širši teoretični okvir tega prispevka. Dejavnost BAB je lahko kategorizirana na podlagi koncepta krivde.²⁷

Predstavitvene strategije so »poskusi izogibanja ali omejevanja krivde z vrtenjem, časovnim usklajevanjem, upravljanjem z odrom in argumenti, na primer s ponujanjem izvedljivih izgovorov, spreobračanjem krivde v zasluge ali preusmerjanjem javne pozornosti na druge zadeve«. Predstavitvene strategije se v nadaljevanju delijo na argumentativne (izgovori in utemeljitve) in neargumentativne strategije. Neargumentativne strategije se uporabljajo pogosteje, in sicer takrat, ko se močno zamaje zaupanje v okrivljenega (Hood 2004).

Agencijske strategije so »poskusi s strani uradnih oseb ali ustanov, da se izognejo ali omejijo krivdo na način, da je uradna odgovornost, sposobnost in zakonodaja dodeljena med ustanove in uradne osebe« (Hood 2004, 2002, 16). Ta kategorija vključuje *delegativne* in *usmerjene* strategije. Usmerjene strategije se delijo na začasne in trajne. Delegativne strategije se delijo na trde (ustavne) in mehke (upravljalne) delegacije (Hood 2004). Ta kategorizacija ne pomeni izključno tipičnega argumenta, ki uporablja

²⁷ Hood (2002) predlaga tri široke načine, ki so na voljo politikom, ki se želijo izogniti ali ublažiti javno krivdo: (1) predstavitvene strategije (»upravljanje z vtisi«, Schlenker 1980); (2) strategije politike (Twight 1991) in (3) agencijske (ali delegacijske) strategije. Prispevek, ki je vpeljal trihotomijo, se osredotoča na tretji pristop (ibid.: 16–7).

motivacijo BA kot možno razlago za delegacijo (Fiorina 1982), temveč predlaga alternativo delegaciji, ki se imenuje »usmerjene strategije« ali prevzemanje iniciative.

Strategije politike so »poskusi uradnih oseb ali ustanov, da se izognejo ali omejijo krivdo z vsebnostjo ali vsebino o tem, kaj počnejo raje, kot pa o tem, kako je ta predstavitev ustvarjena ali kdo je postavljen v ospredje odgovornosti za upravljanje«. Te strategije so razdeljene na *združevalne* politike, ki so usmerjene proti interesnim skupinam, in *obrambne* politike, ki so usmerjene k omejevanju odgovornosti ali krivde uradne osebe. Združevalne politike so lahko proizvod tveganja (Twight 1991).

Obrambne strategije so lahko v obliki protokolizacije in ostalih nediskretnih postopkov ali v obliki opustitve in zaprtja storitev, ki morebiti povzročajo nastanek krivde (Hood 2004).

6 Dejavnost BAB, ki je usmerjena v PL

Očiten (čeprav ne nujno praktičen) način izogibanja krivdi za neprijjubljene okoliščine določene politike je izogibanje politiki skupaj in sprememba njene vsebine. Arnold (1990) trdi, da strah pred retrospektivnim glasovanjem vodi zakonodajalce k temu, da se izognejo razredu političnih alternativ, ki jim pravi *politično neizvedljive politike*. To so politike, ki »bi vpeljale večje in neposredne zgodnje stroške« sestavnih delov (1990, 74–5). To je ekstremen primer »združevalne strategije politike« (Hood 2004).

Zmernejša različica teh strategij je del »nove politike« socialnega omejevanja, saj oblikovalci politike poskušajo preusmeriti eno skupino upravičencev k drugi in razviti reforme, ki nadomestijo kritičnim skupinam izgubljene prednosti (Pierson 1996). Drugi primer take strategije je »dober denar po slabem« (Weaver 1986), to je poskus, da se zamaknejo odklonilni izidi z izvajanjem dodatnih sredstev za ohranitev statusa quo.

Ob dojemanju se razširi dostopen repertoar strategij BA. Argumentativne strategije so lahko uporabljene, saj zanikajo nekatere ali vse ukrepe zamerljivosti, za katere posameznik prizna krivdo (Semin in Manstead 1983, 800; McGraw 1991, 1136). Utemeljitive izražajo poskuse za ponovno okvirjanje nezaželenih izidov, da so ti videti

bolj zaželeni (prav tam, 1137).

Dela Edelmana (1977, 1988) s področja političnega jezika in političnih simbolov ponujajo bogato ozadje o teh strategijah. Edelman (1977) obravnava številne klasične birokratske utemeljitve za vladne politike, ki so odgovori na kritiko: (1) dejanje, ki povzroči nemir, je »rutina«; (2) škoda, ki je povzročena, je uporabna, na koncu pa bodo žrtve na boljšem; (3) nujno je uničenje, da bi se lahko nekaj rešilo – »ni mogoče narediti omlete brez razbijanja vsaj nekaj jajc«; (4) postavljati velike trditve o pozitivnih vplivih programa; (5) *ponovno okvirjanje* – s prilagajanjem različnemu vpogledu je politika splošno uspešna – uvod v različne kriterije za uspeh in neuspeh (Bovens in drugi 1999).

Eden izmed načinov, kako vplivati na podano izgubo, je enostavno skrivanje. Skrivanje politike in njenih implikacij lahko omeji ali vsaj zamakne nastanek pridobljene izgube. Kjer skrivnost ni otipljiva, obstajajo možnosti diverzij. Ena metoda v zakonodajnem kontekstu je »kombiniranje različnih predlogov v en sam predlog, kjer zakonodajalci glasujejo za celoten paket, ne za posamezne dele« (Arnold 1990).

Bistvo tega je strategija, ki skriva odločitev v skupini drugih odločitev.

6.1. Dejavnost BA, ki je usmerjena v dimenzijo agencije

Kot je omenjeno zgoraj, se dimenzija agencije nanaša na dodeljevanje odgovornosti določenemu agentu za pridobljeno izgubo. Arnold (1990) uporablja izraz *sledljivost* za stopnjo, do katere državljani lahko izsledijo opazovana dejanja vladajočih. Sledljivost zahteva tri pogoje: (1) *zaznaven vpliv*, (2) *prepoznano vladno dejanje* in (3) *viden doprinos zakonodajalca* (1990, 47–8). Sledljivost je odvisna od tistega, kar je *zaznano* kot vzorčna logika med tremi pogoji (prav tam, 48–9), zato je niso pomembna le dejanja politikov, ki vplivajo na retrospektivno glasovanje, temveč predvsem načini, na katere so ta dejanja videna ali skrita pred volilnim telesom. »Oslabitev verige sledljivosti je odlična metoda za zaščito zakonodajalcev pred besom svojih podrejenih, ker so jim povzročili stroške.« (prav tam, 100).

V modelu prelaganja krivde, predstavljenem v tem delu, je dimenzija agencije definirana z dvema lastnostma: prva je usmerjenost, ki je določena s tarčo dodelitve, druga pa je koherentnost, ki je določena z izbiro (na posamezni stopnji) in konsistenco (na združevalni stopnji) dodelitve. Obe lastnosti sta tarči različnih tipov dejavnosti BA.

Argumentativne strategije naslavljajo tako usmeritev AD kot tudi kohezijo. Predvsem izgovori vključujejo poskus oslabitve dojemanj povezave med akterjem in nezaželenim izidom (McGraw 1991, 1137) za učinkovito odstranitev smeri krivde iz njegove strani. Ostali izgovori vključujejo horizontalno razpršitev odgovornosti, kot je Thompsonova (1980) trditev »več rok«, in vertikalno razpršitev odgovornosti. Oboje se lahko uporabi za vplivanje na koherentnost AD (»več rok«) in/ali smer AD (operacijske napake itn.).

Bolj subtilna strategija za vplivanje na dimenzije agencije je delegacija. Prepoznani so trije premiki odgovornosti za ta tip: privatizacija (glede na finančne neuspehe), upravljanje (za napake pri organizaciji) in strokovnost (v primerih neuspeha utemeljitev). Vsak izmed teh korakov ponuja pomembno alternativno tarčo krivde (zasebna podjetja, upravitelji in strokovnjaki).

Te in ostale strategije, ki ne delegirajo na sodiščih ali ostalih izvoljenih stopnjah vlade, dovolijo politikom, da se igrajo igro okrivljenja, istočasno pa usmerjajo politiko za zavesami (nepriznana sredstva). Pričakuje se, da take strategije izgubijo verodostojnost v dolgoročnem smislu, kar lahko vodi do vračanja krivde (Hood 2002: 28).

Nadaljnji možni dejavnik, ki lahko vpliva na učinkovitost delegacije kot merilo BAB, je »verodostojnost delegacije« (Hood 2002, 25). Ta izdaja je povezana z razlikovanjem med pričakovalnim in reaktivnim prelaganjem krivde.²⁸

Za naslavljanje težave dimenzije agencije se lahko uporabi tudi skrivnost. Če so postopki obravnavani brez javnosti in glasovi niso zabeleženi ter četudi je izid znan, lahko to ponudi nekaj zaščite, saj ni znano, kaj je prispeval vsak sodelujoči (Arnold 1990, 102; glej tudi: »obkroži skupine« pri Weaverju 1986).

²⁸ Verodostojnost delegacije se lahko vzdržuje, iz česar izhaja tudi učinkovitost kot strategija BA ob uporabi pričakovanega BAB. Ko je krivda na površju, se ne pričakuje, da bo prejšnja delegacija učinkovita pri premiku krivde.

6.2. Dejavnost BA, ki je usmerjena v opazne zadeve

Zadnje v verigi nastanka krivde je njeno enostavno izražanje. Za namen tega prispevka to pomeni projekcijo odnosa krivde, natančneje usmerjenega pristopa v človeško vedenje, kot so protest, politično sodelovanje, politično nasilje, kritika medijev in kritika elite. Nadaljnji tip izražanja krivde je njen izraz pri splošnih političnih ocenjevanjih. V vseh teh transformacijah specifični odnos krivde vstopi v tekmovanje za pozornost z ostalimi zadevami in razmisleki.

Obstaja možnost, da državljan ali novinar krivi ministra za kmetijstvo za njegov položaj glede pridelka GM. Toda ali bo tak odnos povzročil, da bo državljan spremenil svoj glas na naslednjih volitvah ali svoje vsesplošno strinjanje z vlado? Ali bo novinar prelil svoj odnos v članek, ki bo prestal odobritev urednika in bo izdan?

Dejavniki, ki igrajo veliko vlogo pri določanju dejanskega vpliva odnosa krivde na izražanje krivde, so (relativno) opazne zadeve. Primer tega je splošno razširjena krivda vlade Tonyja Blaira za polom pri projektu Millenium Dome v Veliki Britaniji leta 2000, ki ni resno ogrozila napovedi Blairove ponovne izvolitve leta 2001, saj Dome ni bila opazna zadeva, ki bi se nanašala na ostala volilna vprašanja, kot so javne storitve in gospodarstvo (glej Jennings 2004). Od tod je izražanje krivde (*blame expression* – BE) proti določenemu agentu funkcija opaznosti zadev (*salience* – S) od PL za podani AD:

$$BE = ao + S * PL * AD + u$$

Na opaznost vpliva namen medijev (Behr in Iyengar 1985) in je lahko pomemben element v tem postopku javnega namena. Naj opomnimo, da javni namen lahko vsebuje izražanje krivde, to je kritiko medijev in elite, kot tudi dobro stanje dejavnika, ki določa (prihodnje) izražanje krivde (ker vpliva na opaznost).

Javni namen je dovzeten za vplive in je tako lahko tarča dejavnosti prelaganja krivde. Opaznost zadeve je konstrukt relativne pomembnosti, ki je podana s strani posameznikov. Toda »nič ni v življenju tako pomembno, kot ti misliš, da je, medtem ko razmišljaš o tem« (Kahaneman 2005, 25), torej relativna pomembnost ni le funkcija mnenj in odnosov, temveč tudi pozornosti.

Tako so zasluge razlikovanja in ostalih strategij za preusmerjanje pozornosti do drugih pomembne. Take strategije niso usmerjene v spreminjanje določenega odnosa do krivde, temveč v omejitev njegovega vpliva na vedenje.

Končni tip dejavnost BAB vključuje avtoritativne ukrepe za omejevanje neposrednega izražanja krivde. Taki zatiralni ukrepi so manj verjetni kot v mirnih demokracijah, čeprav niso popolnoma odsotni. Omejitve svobode govora in svobode tiska so pogoste v nedemokratskih ureditvah, uporabljene pa so za utišanje opozicije. Taka omejitev, četudi je po predpisih ali prostovoljna, je prisotna v vseh družbah.

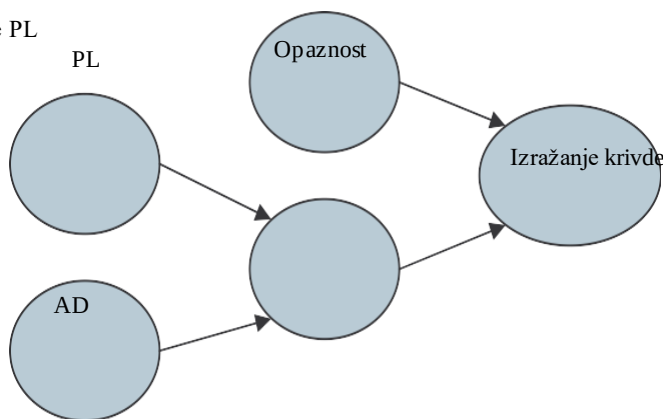
6.3. Konflikti

Svoboda govora z vrednotami, kot so zaščita zasebnosti, narodna zaščita, zaščita manjšin itn., ponuja priložnosti za utišanje izražanja krivde.

Slika 6.12: Kategorije dejavnosti krivde

Napori prelaganja krivde za omejitev opaznosti krivde
Neargumentativne, direktivne (Hood 2004, 13), uradne preiskave (Bovens in drugi 1999; Brändström in Kuipers 2003)

Napori BA za zmanjšanje PL

Napori BA za zakritje / premik / skriti AD:

Napori
BA za
omejitev
izražanja
krivde.

7 Izid prelaganja krivde

Ob premiku središča analize od strategij do pričakovanih vplivov je razvidno jasno razlikovanje med strategijami, ki poskušajo neposredno vplivati na obtoževanje javnega pripisovanja krivde, in strategijami, ki vključujejo vplive na javni namen. To razlikovanje je podobno razliki med vplivanjem na to, »kaj ljudje mislijo« (obtoževanje odgovornosti) in »o čem ljudje razmišljajo« (Entman 1989, 3).

Prvo je povezano z »oblikovanjem mnenj«, drugo pa z nadzorom namena. To razlikovanje je predvsem pomembno z metodološkega vidika, ko nekdo poskuša empirično raziskati te vplive. Vplivi namena so lahko preračunani s pokritostjo medijev, parlamentarnimi predlogi in razpravami ter zakonodajnimi predlogi, medtem ko so obtoževanja krivde lahko izmerjena preki javnih vprašalnikov in anket.

Zanašanje na koncept krivde povzroča namenjanje več pozornosti oblikovanju in merjenju izida prelaganja krivde. Naslavljanje meril PL in AD ter izražanje krivde posebej (dober primer tega je Javeline 2003) lahko še bolj povečata razumevanje vplivov različnih strategij prelaganja krivde.

Čeprav je to poslednji test za učinkovitost strategij prelaganja krivde, je za stopnjo izražanja krivde ali prenos v politično podporo (glas/strinjanje) pomembno razumeti, da ima vsak primer sekundarne implikacije, čeprav je izid rezultat vplivanja na PL. Če je, na primer, vpleten AD, je treba preveriti, kateri drugi agent je bil »žrtvovan«, torej mu je bila dodeljena večja odgovornost za pridobitev izida prelaganja krivde na dotičnega agenta.

8 Kritika raziskovanja

Obstaja veliko smeri v študiji in kritiki politike izogibanja krivdi, načinov pristopa k tem vprašanjem in dimenzij s poudarkom na vlogi diskurza pri (re)produkciji in izzivu prevlade.²⁹ Ta proces reprodukcije lahko vključuje različne načine diskurzni razmerij moči kot neposredne ali jasne podpore sprejetja ali zanikanja prevladujočega položaja nad ostalimi. Analitiki kritičnega diskurza želijo vedeti, katere strukture ali drugi komunikacijski dogodki igrajo vlogo pri teh načinih reprodukcije.³⁰

Kritika diskurzivne analize lahko prispeva k analizam politike le, če je sposobna upoštevati vlogo jezika ter uporabo jezika, diskurza in komunikacijskih dogodkov v (re)produkciji dominacije in neenakosti.

Pomanjkljivosti teorije lahko obrazložijo, zakaj implikacije glede posledic BAB v večini ostajajo hipotetične ali delne. Strokovnjaki, ki raziskujejo to temo, se tega dobro zavedajo. Vprašanje odgovornosti je ključno vprašanje socialnega konstrukta.³¹

Študije diskurza so ponudile načine, kako je diskurz povezan z oblikami mišljenja in akcije. Navadno študije diskurza ne opisujejo specifičnih akcij.³²

Politika krivdne igre je splošno določena kot vrsta dejavnosti za zaščito integritete s strani politikov in birokratov, ki so soočeni z (prihodnjimi) obtožbami, manjka pa dosledno in jasno določena opredelitev. In prav to je največji primanjkljaj teorije BAB, saj je preveč splošna. A teorija je še v razvijanju in postaja vse bolj specifična. S pristopom DHA pa lahko model BAB umestimo v politični diskurz, kjer ugotovimo, da je v areni politične

²⁹ Dominanca je tukaj definirana kot uresničevanje socialne moči s strani elit, institucij ali skupin, kar ima za posledico socialno neenakost ter tudi razredne, politične, kulturne, etične, rasne in spolne neenakosti.

³⁰ Analitiki kritike diskurza ne potrebujejo svoje teorije o *strukturah diskurza*, temveč morajo iti prek strukturiranih teorij diskurza. Opisujejo, kako je diskurz vpleten v (re)produkcijo zlorabe moči in dominacije v družbi.

³¹ Na primer krizo lahko povežemo s socialnim fenomenom zunaj diskurza, kar pojasni, kako javnost razume in ukrepa zoper situacije.

³² Študija, ki je opisala diskurzivno-historični pristop, pa nam je ponudila točno opisane politične akcije. Skozi pristop smo bolje razumeli, kje lahko uporabimo model raziskovanja politične krivde.

akcije najprimernejša točka za opazovanje izogibanja krivdi prav politični nadzor.³³

Politika izogibanja krivde je danes vse bolj prisotna. Ljudje, ki so na funkciji in neuspešno izvedejo projekt ali so kakor koli drugače odgovorni, se izogibajo krivdi, da bi zadržali svoj interes, ki pa je v veliki večini primerov eksistencialen, kar posameznika še dodatno motivira in ne izbira načina ali sredstev.

Politik mora biti pozoren, da ne bo neposredno ujet na laži, in prav tako mora biti pozoren na svojo verodostojnost, ker si z njo zagotavlja določeno stalnost v politiki, še posebej v točki, ko ohranja svojo politično moč skozi politični nadzor.

To delo predstavlja analizo obstoječe teorije BAB z njeno umestitvijo v politični diskurz skozi model DHA, v okviru katere smo poskušali ugotoviti, ali lahko sestavimo analitični okvir, ki bo primeren za študije primera ali neposredno ugotavljanje politične odgovornosti.

Lahko zaključimo, da je teorija BAB teoretični koncept za proučevanje politične krivde šele takrat, ko ga umestimo v politični diskurz in ko politološko opredimo točko opazovanja krivdne igre.³⁴

Lahko potrdimo zastavljeno tezo, da je teorija BAB primeren teoretični koncept za proučevanje izogibanja politični krivdi in politični odgovornosti. Postavili smo teoretični okvir, ki bi lahko bil primeren za naslednje teoretske in empirične analize. Opredelili smo javnopolitično omrežje, postavili konstelacijo akterjev in orisali model krivdne igre. Točka (politična akcija), kjer krivdno igro proučujemo, pa je politični nadzor.³⁵

Model kot tak izpostavlja vlogo institucionalnih in neinstitucionalnih akterjev v procesu izogibanja krivdi v točki političnega nadzora.³⁶

³³ (parlamentarno vprašanje, govorpredsednika vlade)

³⁴ In prav s tem smo opisali, na kaj mora biti raziskovalec politične odgovornosti pozoren, ko se bo lotil določenega konkretnega problema. Z rekurzivno uporabo koncepta DHA z njegovimi vsemi štirimi dimenzijami imamo model raziskovanja skozi konceptualizacijo krivde v političnem diskurzu.

³⁵ Model DHA.

³⁶ Pomagali smo si s Piersonovim *mikro-makro* modelom, kjer smo razčlenili, na kateri točki se dejansko

Pristop DHA trdi, da je diskurz povezan z argumentacijo o veljavnosti trditev, kot sta resnica in normativna veljavnost, ki vključuje različne socialne akterje z drugačnim pogledom (mnenjem). Model proučevanja BAB pa proučuje trditve, in sicer resnice in normativne veljavnosti, ki prav tako vključujejo različne socialne akterje (predvsem politične odločevalce). Ko predmet proučevanja analiziramo z modelom BAB skozi pristop DHA, dobimo model za raziskovanje, s katerim lahko umestimo krivdo v političnem diskurzu.

DHA kot politično akcijo omeni tudi politični nadzor, kar pa je točka za opazovanje krivdne igre. Izjava opozicijske stranke, parlamentarno vprašanje, govor predsednika vlade, protestni govor, »heckling«, spominski govor (še posebej v primeru poudarjanja obtoževalnega govora), volilni govor, sporočilo za javnost in peticija za referendum so vse točke prehoda v modelu BAB iz mikro 1 v mikro 2, kjer opazujemo izogibanje krivdi. Pravzaprav smo s tem osmislili teorijo BAB in jo umestili v politični diskurz ter s tem v politologijo.

Eno izmed načel pristopa DHA je, da kategorije in metode niso okvirno postavljene, biti morajo namreč elaborirane za vsako analizo posebej, nanašajoč se na specifični problem, ki ga raziskujemo. Prav to zahteva tudi koncept BAB, saj se pri vsaki analizi nujno prav vsi koraki družboslovnega raziskovanja določajo sproti in so odvisni od predmeta raziskovanja oziroma političnega diskurza.³⁷

Model diskurzivne strategije DHA opisuje argumentacijo kot strategijo, in sicer kot utemeljitev ali zaslišanje zahtev resnice in normativne pravičnosti. Raziskovalni model BAB pravzaprav temelji na načelu zaslišanja zahtev resnice in normativne pravičnosti, saj raziskujemo krivdo določenega političnega akterja, ki je skozi svoja dejanja igral krivdno igro, da bi ohranil politični nadzor in pri tem uporabil strategije BAB: *omejitev programa, ponovna opredelitev zadeve, zapravljanje dobrega, prelaganje odgovornosti, iskanje*

zgodí tako imenovani *blame game*, ter z Reisiglovo razpredelnico področij političnega delovanja, političnih žanrov in diskurzivnih tem.

³⁷ Razmejevanje med konceptom in pristopom družboslovne raziskave je v tej točki nepotrebno. Prepletanje dveh ravni, in sicer koncepta in pristopa, nam v našem primeru **ponuja metodološki okvir za raziskovanje izogibanja krivdi v političnem prostoru.**

grešnega kozla, pridružiti se skupini, obkrožite skupino, zaustavite me, preden spet koga ubijem (glej pod strategije BAB), pri katerih je kršil zahteve resnice in normativne pravičnosti.

Ugotovili smo, da se *blame game* zgodi na prehodu mikro 1 v mikro 2. Strategije, ki so uporabljene pri politiki izogibanja krivde, so: *omejitev programa, ponovna opredelitev zadeve, zapravljanje dobrega proti slabemu, prelaganje odgovornosti, iskanje grešnega kozla, pridružiti se skupini, obkrožite skupino in zaustavite me, preden spet koga ubijem*.³⁸

Izhajajoč iz strategiji smo oblikovali naslednje pristope za prelaganje krivde: *preprečevanje nastanka krivde z neupoštevanjem morebitnih izbir z visokimi stroški ... z razvijanjem novih možnosti politike, ki se razpršijo ali povzročijo nejasne izgube... z zagotavljanjem sredstev za preprečitev izgub pri volilnih skupinah; odvrčanje krivde s prisiljevanjem ostalih, da se ustvarijo stroškovne izbire ... s prelaganjem krivde na druge... s podpiranjem politično priljubljene alternative; razpršitev krivde z razporejanjem med čim več oblikovalcev politike, kot je možno; preprečevanje nastanka krivde s priložnostmi pripisovanja zaslug, ki so v sporu z izbirami politik, ki jih skozi področja političnega delovanja, političnih žanrov in diskurzivnih tem umestimo v politični diskurz ter s tem dobimo model raziskovanja politike izogibanja krivdi v politologiji.*

Teorija BAB je omejena z neutrjeno osnovo znanja, zanemarjanjem kontekstualnih dejavnikov in nezadostnim pridobivanjem dognanj, ki so lahko posplošena. Te primanjkljaje je treba omeniti zaradi boljšega razumevanja morebitnih posledic BAB za sprejetje načel in delovanje političnega sistema.

Teorijo BAB lahko umestimo v politični diskurz skozi politični jezik in umestimo na politiko vzdrževanja oblasti. Na prvo mesto bi postavili politično laž.³⁹

³⁸ Ter ugotovimo, da je v areni politične akcije najprimernejša točka za opazovanje izogibanja krivdi prav politični nadzor (parlamentarno vprašanje, govorpredsednika vlade).

³⁹ Laž je starodavno pomagalo politike in preizkušeno orožje politične manipulacije. Politika na različne načine zadržuje informacije, ki bi utegnile zamajati uradno linijo pred javnostjo (Južnič 1989, 275). Politika je vselej tudi jezikovna zadeva – jezik je sredstvo politike, v političnem jeziku se zrcali njena vsebina. Vsaka oblast se obda z jezikom. Politični jezik je jezik moči. Jezik je del ideološkega aparata in izhajajoč iz tega lahko predstavimo visok pomen raziskovanja vedenjskega vzorca izogibanja politični krivdi.

9 Literatura

Anderson, Christopher. 1995. *Blaming the Government. Citizens in the Economy in Five European Democracies*, Armonk, NY: M. E. Sharpe.

Arceneaux, Kevin. 2003. *Political Research Quarterly* 56 (81): 63–71.

Balla, Lawrence, Maltzman E. D. in Sigelman L. 2002. *American Journal of Political Science*: 515–525.

Baumgartner, Felix in Jones, B. D. 2002. *Policy Dynamics*. University of Chicago Press, Chicago.

Beigel, Astrid. 1973. *Resistance to change: Differential Effects of Favorable and Unfavorable initial Communications*. British Journal of Social and clinical Psychology: 153–158.

Berejkian, Jeffery. 1997. *The Gains Debate : Framing state choice*. American Political Science Review 91, (4): 789–805.

Boin, Arjen, Paul, H. in McConnell, A. 2009. *Journal of European Public Policy* 15 (1): 81-106.

Bovens, Mark in Hart, P. 1996. *Understanding Policy Fiascos*. Transaction Press, New Brunswick, NJ.

Brandstrom, Annika in Kuipers, S. 2003. *From Normal Incidents to Political Crises: Understanding the Selective Politization of Policy Failures*. Government and Opposition 38 (3): 279–305.

Caborn, J. 2006. *Schleichende Wende: Diskurse von Nation und Erinnerung bei der Konstituierung der Berliner Republik*. Muenster: Untrast-Verlag.

Carpenter, Daniel. 2001. *Forging Bureaucratic Autonomy*. Princeton, NJ: Princeton University Press.

Cassidy, Barrie. 2010. *The Killing of Tyrannosaurus Rudd*. ABC The Drum, October 18.

Cohn, Daniel. 1997. *Creating Crises and Avoiding Blame: The Politics of Public Service Reform and the New Public Management in Great Britain and the United States*. *Administration and Society* 29 (5): 584–616.

Cooper, Christopher in Block, Robert. 2006. *Disaster: Hurricane Katrina and the Failure of Homeland Security*. New York: Henry Holt.

Considine, M. 2012. Thinking Outside the Box? Applying design Theory to Public Policy. *Politics and Policy* 40 (4): 704–724.

Dekker, Sander in Hansen, Dan. 2004. Learning Under Pressure: The Effects of Politicization on Organizational Learning in Public Bureaucracies. *Journal of Public Administration Research and Theory* 14 (2): 211–230.

Edelman, M. J. 1988. *Constructing the political Spectacle*. University of Chicago Press, Chicago.

Hinterleitner, Markus in Sager, Fritz (2015) Avoiding Blame - A Comprehensive Framework and the Australian Home Insulation Program Fiasco, *Policy Studies Journal* 43 (1): 139–161.

Hart, J. 1995. Presidential Lightning Rods – the politics of Blame Avoidance – Ellis, R. *J. American Political Science Review* 89 (4): 1021–1022.

Hemerijck, Anton in van Kersbergen, Kees. 1999. *Negotiated Policy Change: Towards a Theory of Institutional Learning in Tightly Coupled Welfare States*, V Dietmar Braun in Andres Busch, *Public Policy and Political Ideas*, Cheltenham: Edward Elgar; 168–185.

Hood, Christopher. 2001. *The Art of the State: Culture, Rhetoric and Public management*.

Oxford, UK: Oxford University Press.

- - - 2002. *The Risk Game and the blame Game*. Government and Opposition 37 (1): 15–37.

- - - 2007. *What Happens When Transparency Meets Blame-Avoidance?* Public Management Review (2): 191–210.

- - - 2011. *The Blame Game: Spin, Bureaucracy, and Self-Preservation in Government*. Princeton, NJ: Princeton University Press.

Hood, Christopher, Jennings, Will, Dixon, Ruth, Hogwood, Brian in Beeston, Craig. 2009. *Testing Times: Exploring Staged Responses and the Impact of Blame Management Strategies in Two Examination Fiasco Cases*. European Journal of Political Research 48 (6): 695–722.

Hoppe, R. 2010. *The Governance of Problems: Puzzling, Powering and Participation*. Policy Press, Bristol.

Jasanoff, Sheila. 1994. *Learning from Disaster. Risk Management After Bhopal*. Philadelphia, PA: University of Pennsylvania Press.

Javeline, Debra. 2003. *The Role of Blame in Collective Action: Evidence from Russia*. American Political Science Review 97 (1): 107–121.

Južnič, Stane. 1989. *Politična kultura*. Založba Obzorja, Maribor.

Koppenjan, Joop in Kljin, Erik Hans. 2004. *Managing Uncertainties in Networks: A Network approach to Problem Solving and Decision Making*. New York: Routledge.

Lau, Richard R. 1985. *Two Explanations for Negativity Effects in Political Behaviour*. American Journal of Political Science 29 (1): 119–138.

Mortensen, Peter B. 2013. *Public Sector Reform and Blame Avoidance Effects*. Journal

of Public Policy (2): 229–253.

Reisigl, Martin in Wodak, Ruth. 2016. *The discourse-historical approach (DHA)*. SAGE, London.

Ross, Fiona. 2000. *Beyond Left and Right*. The New Partisan Politics of Welfare Governance 13 (2): 155–183.

Sager, Fritz in Anderegg, Céline. 2012. *Dealing with Complex Causality in Realist Synthesis: The Promise of Qualitative Comparative Analysis (QCA)*. American Journal of Evaluation 33 (1): 60–78.

Schutz, Astrid. 1996. *Selbstdarstellung in der Defensive – Reaktionen in politischen Skandalen*. V Wir, die wir gut sind: Die Selbstdarstellung von Politikern zwischen Glorifizierung und Glaubwürdigkeit. Munich: DTV, 114–140.

Tversky, A. in Kahneman, D. 1992. Advances in prospect Theory: Cumulative representations of uncertainty. *Journal of Risk and Uncertainty* 5: 297–323.

Twight, Charlotte. 1991. From Claiming Credit to Avoiding Blame: the Evolution of Congressional strategy for Asbestos Management. *Journal of Public policy* 11 (2): 153–186.

Van Dijk, T. A. 2008a. *Discourse and Context: A Sociocognitive Approach*. Cambridge: University Press.

- - - 2008b. *Discourse and Power*. Houndmills: Palgrave-Macmillan.

Van Kersbergen, Kees. 2002. *The Politics of Welfare state Reform*, Swiss Political Science Review (8): 1–19.

Vis, Barbara in van Kersbergen, Kees. 2007. *Journal of Theoretical Politics* (18): 53–172.

Weaver, R. Kent. 1986. The Politics of Blame Avoidance. *Journal of Public Policy* 6 (4):

371–398.

Weaver, R. Kent. 2013. *Policy Leadership and the Blame Trap: Seven Strategies for Avoiding Policy Stalemate*. Governance Studies, Brookings Institution.

Wimer, David. 2006. The Puzzle of Private Rulemaking: Expertise, Flexibility, and Blame Avoidance in US Regulation. *Public Administration Review* 66 (4): 569–582.

Wodak, Ruth in Meyer, Michael. 2016. *Methods of Critical Discourse Studies*. SAGE Publikations, London.

Wood, Dan B. in Doan, Alesha. 2003. The Politics of Problem Definition: Applying and Testing Threshold Models. *American Journal of Political Science* 47 (84): 640–653.